Verktyg för utformning av framtidens skolmiljöer: del 2

Fallstudie Hyllievångsskolan

Eisel Miranda & Madeleine Nordenknekt

L B F
Form kiosk
lilje wall

ARKITEKT SAR/MSA / LILJEWALL
Madeleine Nordenknekt

KONTAKT
+46 (0)765 48 70 69
mano@liljewall.se

BARNKULTURDESIGNER / FORMKIOSK
Eisel Miranda

KONTAKT
+46 (0)727-09 19 19
eisel@formkiosk.se

Innehållsförteckning

Förord 4
Inledning 5
Bakgrund 8
Syfte & mål 14
Trygghet 16
Kort om Hyllievångskolan 22
Metod 35
Resultat Analys 48
Verktygens Påverkan 76
Summering 96
Källor 110

Förord

Trygghet & lärande

Allt fler barn och unga i Sverige rapporterar psykisk ohälsa. Sedan mitten av 1980-talet har andelen unga som uppger att de har återkommande psykosomatiska symtom fördubblats. Den enskilt största faktorn som bidragit till den ökade psykiska ohälsan bland barn och unga, är brister i skolans funktion, liksom press på grund av de ökade kraven på arbetsmarknaden.

I rapporten “Verktyg för utformning av framtidens skolmiljöer” pekas en rad faktorer ut i den fysiska skolmiljön som har en avgörande roll i hur vi trivs, känner oss trygga och stärker det kreativa lärandet. Embryot i den första rapporten handlade till stor del om att stimulera till det kreativa lärandet och för att förbereda våra barn och unga inför framtidens utmaningar. Sedan rapporten skrevs ser vi en större medvetenhet kring hur den fysiska miljön även påverkar vårt välmående. Som uppföljning på den tidigare rapporten såg vi därför behovet av att studera redan byggda skolmiljöer utifrån upplevelsen av trygghet i skolor där den fysiska miljön stått i fokus både utifrån vår roll som arkitekter men även hur verksamheten medvetet arbetade i samklang med den fysiska miljön. Hur uttrycker sig barnen och eleverna själva kring sin egen miljö? Kunde deras svar ge evidens på vilka faktorer som uppfattas och gör skillnad för den upplevda tryggheten som lägger grunden till det goda lärandet.

Inledning

> ”Studien syftar till att hitta evidens för vilka verktyg som gör skillnad för tryggare skolmiljöer som bidrar till det goda lärandet.”

Denna fallstudie är en uppföljning av tidigare forskningsrapport “Verktyg för utformning av framtidens skolmiljöer” där det identifierades ett antal nyckelfaktorer som främjar lärande och säkrar en trygg och hållbar fysisk miljö. Fallstudiens främsta syfte är att utvärdera begreppet trygghet i redan byggda skolmiljöer och följa upp tidigare identifierade verktyg för utformning av miljöer. Studien syftar till att hitta evidens för vilka verktyg som gör skillnad för tryggare skolmiljöer som bidrar till goda lärandet.

Rapporten sammanfattar arbetet med fallstudien med utvärdering och analys av lärmiljön i Hyllievångskolan med utgångspunkt i elevernas och pedagogernas perspektiv. Utvärderingen har genomförts med observationer och analyser av de designbeslut som används i Hyllievångskolan med koppling till de nyckelfaktorer som lyfts fram i rapporten “Verktyg för framtidens lärmiljö”. Arbetet har inneburit att identifiera och dokumentera både positiva aspekter och förbättringsmöjligheter samt en kartläggning av skolan, pedagogiska gåturer, enkäter, intervjuer med mera.

Foto: Helene Toresdotter

Foto: Helen Toresdotter

Bakgrund

Projektteamet

Madeleine Nordenknekt har arbetat som arkitekt på Liljewall sedan 2004 och under sin yrkesverksamma bana fokuserat på skolor och förskolor. Idag arbetar hon som specialist inom utformning av skolor där hon främst agerar som extern och intern processledare i tidiga skeden. I rollen som processledare leder hon arbetet med att ta fram gemensamma ramar för funktionsprogram för skolor och förskolor i tätt samarbete med beställare och verksamhet. Madeleine engagerar sig även som föreläsare med mål att sprida kunskap inom skolplanering och utformning av skollokaler.

Eisel Miranda är barnkulturdesigner och grafisk designer. Hon arbetar med Design Thinking, workshops, speldesign och barns uttrycksmöjligheter. Sedan examen i design 2015 har hon fokuserat på projekt som tar barns behov på allvar. 2016–2019 deltog hon i ett forskningsprojekt på Ibero Universitet för att skapa inkluderande lekmöjligheter. 2019 blev hon barnkulturdesigner på HDK-Valand. Hon driver nu Formkiosk AB, och hjälper företag att samarbeta med barn och implementera FN:s Barnkonvention i samhällsbyggnad.

lbfstiftelse.se

LEIF BLOMKVIST FORSKNINGSSTIFTELSE

liljewall.se

VI SKAPAR VAR DAGS ARKITEKTUR

Formkiosk.se

GRAFISK DESIGNSTUDIO MED FOKUS PÅ BARNKULTURDESIGN

Verktyg för utformning av framtidens skolmiljöer

Rapporten Verktyg för framtidens skolmiljöer togs fram åren 2018-2019. Genom att studera och omvärldsbevaka tidigare skriven litteratur om fysisk lärmiljö kunde vi kategorisera och organisera våra nuvarande metoder och nyckelfaktorer i vårt dagliga arbete och på så sätt utveckla en konkret verktygslåda med främsta syfte att fungera som stöd för skolplanerare och arkitekter för att skapa pedagogiska och kreativt stimulerande miljöer.

Efter publiceringen av rapporten har ny kunskap förvärvats och vi såg även ett behov att utvärdera hur verktygen uppfattas av eleverna och pedagogerna i den egna miljön.

Läs rapporten som ligger till grund för förstudien här!

LBFSTIFTELSE.SE/RAPPORTER

Foto: Veera Kokko

Foto: Kentaroo Tryman

Varför Hyllievångsskolan som studieobjekt?

Fallstudien avgränsas till Hyllievångskolan F-6 i Malmö som ritades 2012 av Liljewall. Hyllievångskolan ritades och designades långt innan verktygslådan hade definierats men hade sin grund i hur Reggio Emilia-pedagogiken förhåller sig till den fysiska miljön.

Projektet startade som ett parallellt uppdrag med få ramar kring hur den skulle gestaltas. Liljewall hade som arkitekter därför ett fritt spelrum att utforska och utveckla tankar kring hur den fysiska miljön kan bidra till bättre lärande och väcka lust och glädje att vistas i skolan. Många av de verktyg som nämns i den första rapporten fanns med i designprocessen även om de då främst var utvecklade utifrån tidigare erfarenheter i arbete med förskolor och skolor.

Skolan har varit i drift sedan 2017. Att skolan varit i bruk i mer än 5 år gör detta till ett intressant studieobjekt. Den har även fungerat inledningsvis som en evakueringskola under 2 år för att sedan ge plats till nuvarande skola 2019. Evakueringskolan kom från en typisk klassrum/korridorskola medan den uppstartade verksamheten har haft sin utgångspunkt i tillgänglighetsmodellen där den fysiska miljön ses som en bidragande faktor i pedagogiken. De två skilda verksamheterna ger studien en bredare plattform för utvärderingen.

Syfte & mål

Målet med fallstudien är att utvärdera huruvida den fysiska miljön bidrar till en tryggare och mer ändamålsenlig lärmiljö. Resultatet från fallstudien riktar sig främst till skolplanerare och beställare av skolmiljöer samt som stöd för arkitekter som arbetar med den fysiska lärmiljön.

Förväntat resultat är att stärka evidensen kring tidigare definierade verktyg för hur designen av den fysiska skolmiljön kan bidra till ändamålsenliga och trygga miljöer. Samtidigt identifieras ett språk och frågeställningar som stärker kommunikationen mellan barn och vuxna för utvärdering av fysisk lärmiljö.

Målet är att höja kvalitén för hur skolor utformas och öka medvetenheten hos skolplanerarare samt ge argument för arkitekter i designprocessen.

Resultatet kommer kunna användas som ett komplement till Boverkets “Vägledning för att utveckla förskolors och skolors fysiska miljö” för att tillgodose en kvalitativ gestaltad livsmiljö. Nyckelfaktorer som studeras är avgränsade till de verktyg som lyft i tidigare rapport “Verktyg för framtidens skolmiljöer”.

Fallstudien innefattar startskottet för att utveckla ett dialogverktyg för utvärdering av skolmiljöer utifrån barnens egna röster.

Det finns tydlig evidens för att om det finns upplevd trygghet i skolan får eleverna fokusera bättre men även finna nyfikenheten och strävan att lära sig nya saker. Den trygga miljön uppstår när tre faktorer samverkar, den fysiska, den sociala och den pedagogiska, den så kallade tillgänglighetstriangeln för lärmiljöer. Vi kommer återkomma till denna i vår analys av våra verktyg.

En trygg lärmiljö möjliggörs med hjälp av variation av lärsituationer för att möta de olika behov som finns både för individ men även sättet vi tillägnar oss kunskap; se sidan 22 hur lär vi bäst i "Verktyg för framtidens skolmiljöer". En trygg social kultur bygger på nära relationer som i sin tur bygger självkänsla.

Slutligen är det pedagogen som ansvarar för att ge plats att medvetet arbeta med sin pedagosiska modell och stärka den med hjälp av den fysiska miljön tillsammans med elevernas tillhörighet och sociala relationer. Förståelsen för denna modell gav tydliga ramar för studien.

Funktioner att studera

1. Observera hur väl miljön stöttar eleverna i sitt lärande och vilka rum och platser där lärandet sker.
   - Finns det platser för att ta till sig kunskap
   - Finns det platser för reflektion och fokus
   - Finns det platser där du får testa/utveckla dina kunskaper
2. Identifiera platser som stärker den goda relationen mellan eleverna och även mellan elev och pedagog.

Foto: Helen Toresdotter

Definition av trygghet

Begreppsförklaring

Som start i denna studie behövde vi definiera och förstå begreppet trygghet för att kunna tolka vilka mönster och signaler vi skulle observera men även kunna vara lyhörda till begrepp och uttryck om den fysiska miljön under våra planerade intervjuer med barn och vuxna.

Trygghet kan vara

- Bra självkänsla
- Modig
- Vågar ta för sig saker
- Inkluderar andra
- Bra sociala situationer
- Bra samarbete
- Nyfiken, öppen för nya saker
- Balanserad
- Hög närvaro i skolan
- Vågar man ta plats i rummet/ändra/påverka

Hur agerar då en människa som känner sig otrygg i sin miljö. Här beskriver både Peter Lippman och Anders Hansen väldigt väl urmänniskans interaktion med miljön som kom till uttryck från när vi levde på Savannen och ständigt behövde vara uppmärksamma på yttre hot. Tydliga mönster för en människa som upplever sig otrygg eller hotad: ryggen skyddad och kunna överblicka större ytor. Röra sig i rummet längs väggar och ogärna fritt i rummet och få interaktionen med andra.

Otrygghet kan vara

- Mobbning
- Dra sig undan
- Frånvaro
- Statisk användning av rummet
- Ingen interaktion med andra
- Undviker platser i skolan
- När närvaro i skolan blir ett måste
- Hur många distraktioner finns

Otrygghet

”Lever du i en otrygg miljö har du ofta ett högt påslag av stresshormonet kortisol och om hjärnan utsätts för höga kortisolnivåer under lång tid blir den överkänslig och tolkar in hot överallt. Det påverkar i sin tur hur du interagerar med din omgivning och förmågan till koncentration och inlärning minskar.”

Eric Pakulak, Stockholms universitet

Foto: Kentaroo Tryman

"Målet är att skapa en skola med arkitektur av hög klass och en stark egen identitet som svarar mot dess centrala placering i södra Malmö som ett spännande tillskott i stadsbilden."

Utdrag ur funktionsprogram 2012

Foto: Helen Toresdotter

Kort om Hyllievångskolan

En prisvinnande skola

Hyllievångskolan är första skolan i Malmös nya stadsdel Hyllie och ger plats för ca 600 elever i årskurs F-6 och 72 förskolebarn. Den innehåller även fullstor idrottshall som specialutformats för gymnastikföreningen. Unikt för Hyllievångskolan är att den samnyttjar gårdsytan med intilliggande park och är en viktig plats för Hyllies invånare under hela dygnet. Skolan tilldelades Malmö Stads stadsbyggnadspris 2018 för dess betydelse för att aktivera och integrera med staden.

”Målet är att skapa en skola med arkitektur av hög klass och en stark egen identitet som svarar mot dess centrala placering i södra Malmö som ett spännande tillskott i stadsbilden samt att uppfylla verksamhetens krav på lokaler med stor flexibilitet. En utmaning är även att gestalta samutnyttjandet mellan skolgård och park.

Gestaltningen av byggnaden i sig samt i relation till omgivande offentliga rum ska präglas av hållbarhet i vid mening, alltifrån energisnål byggnadsteknik och miljövänliga material till sociala frågor som integration och trygghet. Projektet ska vara ekonomiskt hållbart ur såväl investerings som driftaspekter. Detta inbegriper att byggnaden utformas med långsiktigt hållbara material för beständighet för tidens tand och skön gestaltning för upplevelse och intryck för lång tid framöver”.

- Madeleine Nordenknekt

Skolan utformades redan i slutet av 2012 när Malmö Stad handlade upp arkitekt genom ett parallellt uppdrag. Liljewall tog fram konceptet för byggnadens form och placering och hur den skulle förhålla sig till staden och omgivande åkerlandskapåkerlandskap.

Vidare arbetade Liljewall tillsammans med Swecos landskaps- och inredningsarkitekter för slutlig utformning. Ramarna som ställdes i tävlingsprogrammet var var formulerade utifrån visionen i citatet ovan.

Funktionsprogram Flexiskola I Hyllie, Malmö Serviceförvaltning Stadsfastigheter daterat 121219.

Foto: Kentaroo Tryman

Hyllievångsskolans utformning

Hyllies utvändiga karaktär möter staden i nordväst med en reslig fasad i tegel, för att sedan mot skolgården och parken ändra karaktär till en fasad i trä. Byggnadens svängda form ramar in utemiljön som en traditionell skånegård.

I kvarterets ena hörn bryts skolans murliknande fasad upp med en stor tydlig inramning i rött. Se ritningen på sidor 28-31. Entrén (1) i tre våningsplan öppnar upp skolan likt en kil genom byggnaden. Ut- och inblickar i skolans alla verksamheter från entrén gör det enkelt att orientera sig i byggnaden.

Det gemensamma kapprummet (4) är skolans största rum. Här lämnar alla elever jackor och skor innan de rör sig vidare in i byggnaden. Kapprummet är medvetet utformat som en naturlig yta för samvaro. Därför har extra omsorg lagts på inredningen för att skapa öppenhet och trivsel. Hyllievångskolan är skofri och detta har ställt krav på rena och smutsiga zoner som påverkar flödet. I anslutning till entrén och kapprummet ligger byggnadens hjärta där trappor (gradänger) (3) kan användas som en amfiteater. På bak- och undersidan av de stora gradängerna finns sittnischer som skapar krypin och små rum.

Amfiteatern leder även upp till biblioteket (9) i plan två som hamnar mitt i byggnaden både horisontellt och vertikalt och vetter med stora fönsterpartier ut mot gården i söder.
I skolans östra ände ligger idrottshallen (14) som även är utrustad för att kunna användas av gymnastikföreningar, den har även en separat entré och ett kafé för att kunna användas utanför skolans öppetider.
Byggnadens rum och funktioner är uppdelade med gemensamma utrymmen i bottenplan såsom slöjd (16), musik (16), matsal (7) administration med mera medan övriga lärmiljöer (11) ligger på plan två och tre. Rummen för undervisning är fördelade i hemvister/arbetslag (10) där klassrummen är fördelade runt ett gemensamt torg där även fritidsverksamheten har sin hemvist.
Mellan skolans tak finns terrasser (13) som ger möjlighet att flytta ut den pedagogiska undervisningen då vädret tillåter.

KUND	ÅR	ORT	ÖVRIG FAKTA
Stadsfastigheter Malmö stad	2014 – 2017	Malmö	ca 630 elever F-6 & Förskola 11 300 kvm

Byggnationen påbörjades 2015 och 2017 flyttade första verksamheten in i byggnaden. Nuvarande verksamhet har funnits i lokalerna sedan 2019 då de startade upp med några få elever. Nu har skolan nått sitt maxtak i elevantal och söktrycket är ett av de högsta i Malmö stad. “Det har blivit svårare för Malmöföräldrar att få in sina sexåringar på familjens favoritskola” ut artikel i Sydsvenskan “så många elever i Malmö får inte plats i sina favoritskolor.” 240322 text Olof Westerberg.

Läs mer om projektet och andra skolor på Liljewalls hemsida.

LILJEWALL.SE/PROJEKT/HYLLIEVANGSSKOLAN

Foto: Kentaroo Tryman

HYLLIEVÅNGSSKOLAN

(1) HUVUDENTRÉ
(2) ENTRÉHALL
(3) GRADÄNGEN I ENTRÉRUMMET
(4) KAPPRUM
(5) CENTRALT TRAPPRUM
(6) UTRYMNINGSTRAPPOR
(7) MATSAL
(8) TOALETTER
(14) IDROTTSHALL
(15) OMKLÄDNINGSRUM
(16) SPECIALSALAR

Plan 1

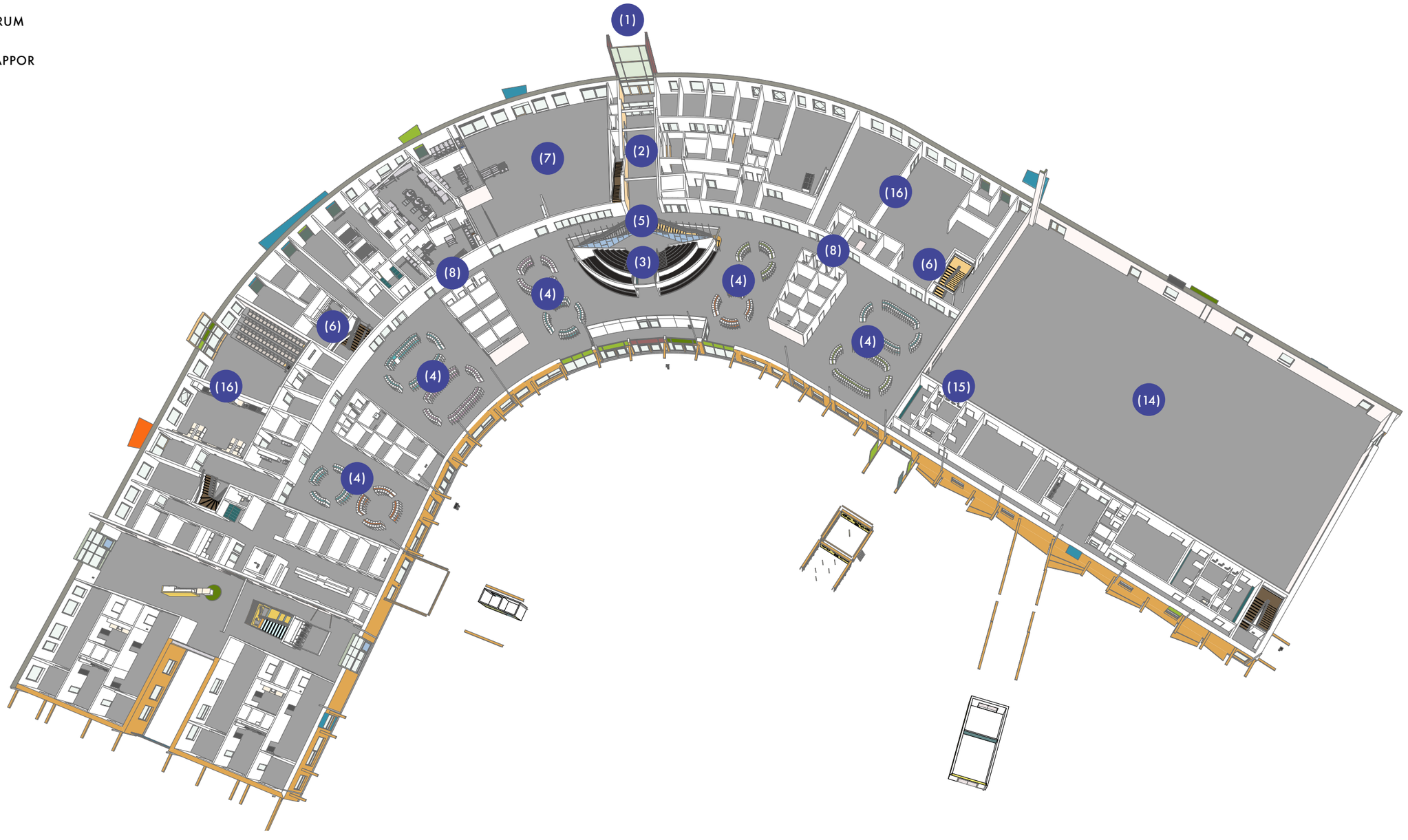

(9) BIBLIOTEK
(10) HEMVIST TORG
(11) LÄRSALAR/KLASSRUM
(12) GRUPPRUM

Plan 2

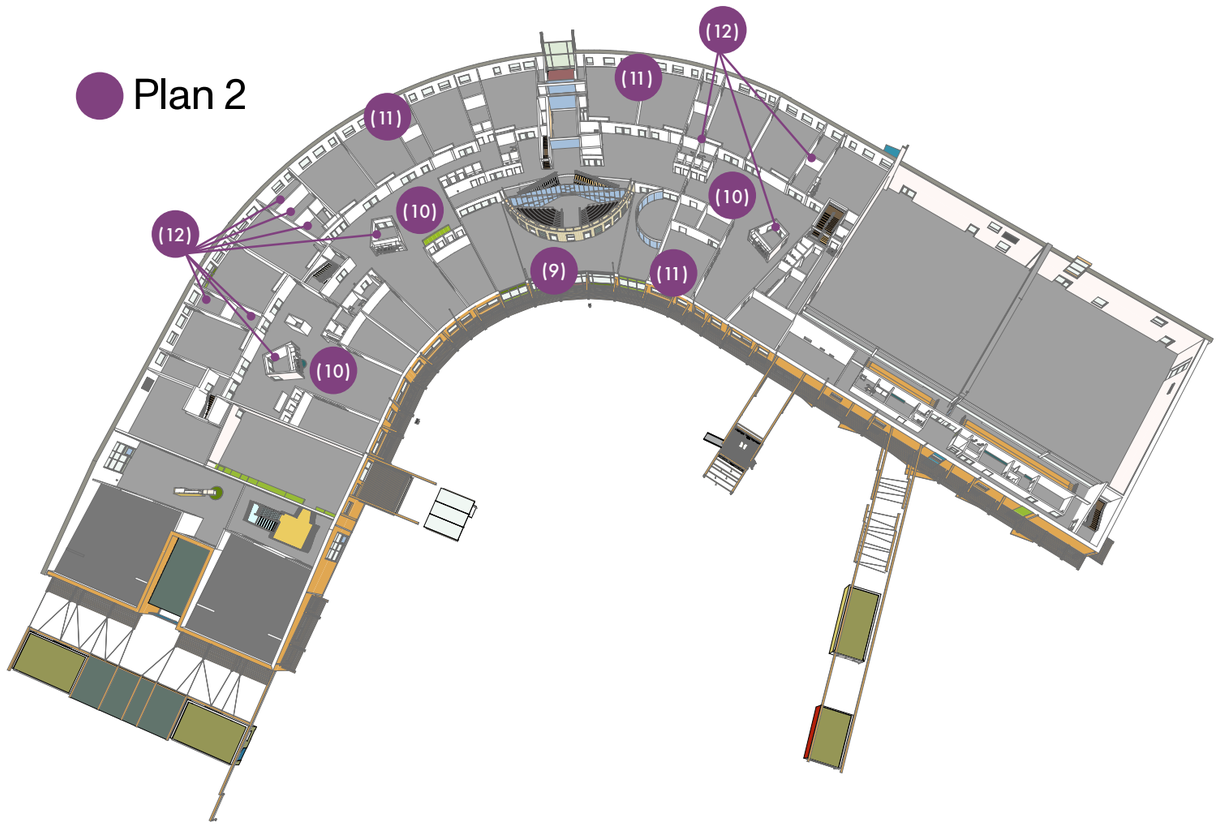

(10) HEMVIST TORG
(11) LÄRSALAR/KLASSRUM
(12) GRUPPRUM
(13) TERRASSER

Plan 3

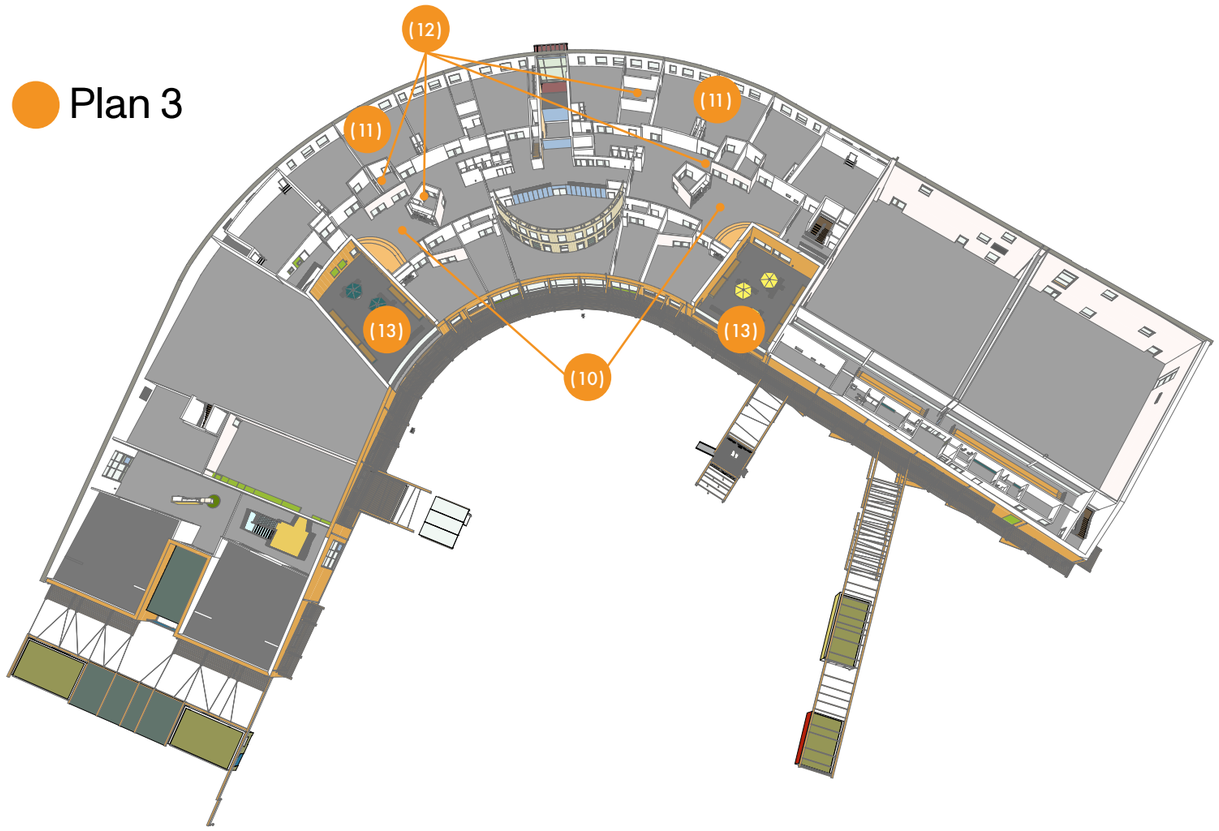

Foto: Kentaroo Tryman

Foto: Helene Toresdotter

Metod

Trygghet, verksamheten & intresseområden

Att definiera trygghet och hur det upplevs att känna sig trygg eller otrygg var det första steget för att välja metoderna för utvärderingen.

Tillsammans med verksamheten valdes vilka områden och situationer som behövde utvärderas med avseende på deras påverkan på trygghet. Frågorna för både eleverna och lärarna formulerades utifrån verksamhetens input och kategoriserades i fem kategorier: *Lärsituationer*, *Socialt Liv*, *Konflikter*, *Återhämtning* och *Övrigt*. Frågornas utformning tog hänsyn till barnens ålder och förmåga att uttrycka sig.

Syftet med att kategorisera intresseområdena var att koppla dem till verktygen och förstå hur arkitekturen bidrar till att skapa bättre skolmiljöer som främjar trygghet. Varje fråga spände över ett eller flera verktyg, vilket gav möjlighet att förstå olika nivåer parallellt.

KATEGORI

Återhämtning

FRÅGA

Vilket är det bästa stället att gråta på i din skola?

GÄLLANDE VERKTYG

FLEXIBILITET

SOCIALT SAMSPEL

IDENTITET

NATUR

ÅTERHÄMTNING

KATEGORI

Socialt liv

FRÅGA

Var finns platserna som är bra för sociala interaktioner?

GÄLLANDE VERKTYG

FLEXIBILITET

SOCIALT SAMSPEL

IDENTITET

NATUR

ÅTERHÄMTNING

KATEGORI

Lärsituationer

FRÅGA

Var är den bästa platsen att läsa/koncentrera sig ensam?

GÄLLANDE VERKTYG

ÅTERHÄMTNING

SKAPANDE

HJÄRNSMART

RUM FÖR LÄRANDE

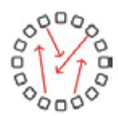
ID-LÄRSITUATIONER

KATEGORI

Konflikter

FRÅGA

Var sker det flest konflikter?

GÄLLANDE VERKTYG

HÅLLBARHET

SOCIALT SAMSPEL

IDENTITET

STRUKTUR

RÖRELSE

Ovan visas exempel som visar hur verktygen utvärderades. För samtliga frågor, se bilaga 1.

Efter att frågorna valts ut organiserades de i olika metoder som skulle hjälpa oss att få en bättre förståelse för varje fråga tillsammans med elever och lärare.

Egna observationer och flödeskartläggning användes för att skapa en första övergripande förståelse för hur byggnaden brukas och hur dess flöde fungerar.

Metoden Bilduppgiften användes för att identifiera specifika fysiska utrymmen i skolmiljön kopplade till trygghet och otrygghet.

Enkäter användes för att få en generell bild av hur skolan fungerar idag och för att sensibilisera eleverna för ämnet inför skolbesöket. Detta möjliggjorde insamlingen av ett bredare spektrum av svar över olika åldersgrupper och en klar bild av hur de olika utrymmena uppfattas idag.

Intervjuer, gåturer och analys av bilduppgiften användes för att hantera mer komplexa frågor som involverade djupa, detaljerade och personliga erfarenheter.

För platsspecifika och konkreta frågor användes kartläggning med markering av intressanta platser på ritningar av skolan och skolgården för att tydligt visualisera viktiga områden.

Bilaga 1
Verktygsanalys

TRYCK PÅ DEN HÄR KNAPPEN!

Metod
Bilduppgiften

Bakgrund

Bilduppgiften är baserad på Die Baupilotens (2014) metod "Share Favorite Locations" för att observera och registrera viktiga platser i användarnas vardagsliv. Denna metod underlättar för arkitekterna att identifiera viktiga rumsliga kvaliteter som uppfattas av användarna, med hjälp av fotografier. Denna process hjälper också användarna att bli medvetna om sin miljö och uppmärksamma positiva och negativa attribut.

Genomförande

En samling foton som tagits direkt av användarna är ett kraftfullt verktyg för att sätta i gång samtal och ett hjälpmedel för att kategorisera utrymmen. Detta hjälper också till att visualisera hur populär och impopulär en plats är. På så sätt får arkitekten en inblick i användarens värld.
(Hofman, S. 2014).

Innan det planerade skolbesöket skickades en förfrågan till elever i årskurs 3 (36 elever i åldrarna 8–9) och årskurs 6 (36 elever i åldrarna 11–12) med uppmaning att ta två foton: en som representerar den miljö där de känner sig trygga och en som representerar den miljö där de känner sig otrygga. Varje foto skulle därefter kompletteras med en beskrivande text. Eleverna genomförde uppgiften i samarbete med sin bildlärare.

ELEVERNA I ÅRSKURS 6 BESVARADE DESSUTOM FÖLJANDE FRÅGOR:

1. Vad har du tagit bild på?
2. Vad ska man göra där?
3. Beskriv platsen och var den finns?
4. Varför har du valt den platsen?
5. Vad får denna plats dig att känna?
6. Varför får den dig att känna så?
7. Är platsen alltid trygg/otrygg?
8. Finns det något som gör att platsen skulle kunna bli trygg/otrygg? Vad i så fall?
9. Finns det andra platser på skolan som får dig att känna samma sak? Vilka?

I samband med genomförandet av bilduppgiften observerade bildläraren mönster i de platser som eleverna valde att framställa. Tillsammans med bildläraren deltog 21 elever från årskurs 6 i bilduppgiften där de även ställdes inför ett antal frågor. Målet var att erhålla mer detaljerade svar relaterade till platser som upprepade gånger framställdes som "problematiska" i bilduppgiften.

DE AKTUELLA FRÅGORNA VAR FÖLJANDE:

1. Vad tycker du om hur skolan ser ut?
2. Vad tycker du om skolgården?
3. Hur hade man kunnat göra skolgården bättre/ förändra den på ett bra sätt?
4. Vad tycker du om omklädningsrummen i idrottshallen?
5. Hur hade man kunnat göra omklädningsrummen bättre?
6. Vad tycker du om toaletterna i skolan?
7. Hur hade man kunnat göra toaletterna bättre?
8. Hur hade man kunnat göra skolans lokaler bättre?
9. Vad hade du velat ha i skolan/ ta bort för att det skulle bli bättre?

Metod
Enkäter

Bilaga 3
Enkätsvar - Elever och Lärare

TRYCK PÅ DEN HÄR KNAPPEN!

Elevenkät

I samverkan med bilduppgiften uppmanades elever från årskurs 3 (37 elever i åldrarna 8–9) och årskurs 6 (36 elever i åldrarna 11–12) att delta i en förundersökning genom att svara på en enkät som distribuerades till dem före det planerade studiebesöket.

Syftet med att tilldela eleverna två separata uppgifter, vilka vid en första anblick kunde tyckas ha liknande innehåll, var att erhålla svar från olika perspektiv och uttrycksformer (till exempel från ritade bilder, foton och text). Medan bilduppgiften koncentrerades till en specifik plats där de upplevde känslor av både trygghet och otrygghet, inriktades enkäten på att adressera ytterligare väsentliga aspekter som bidrar till känslan av trygghet. Därmed avsågs även att belysa områden som krävde ytterligare uppmärksamhet och som var betydelsefulla för barnen, över och bortom det som kan kategoriseras som det "bästa" och det "värsta".

ELEVERNA OMBADS ATT BÅDE RITA OCH FORMULERA SINA SVAR I TEXT, OCH ENKÄTEN OMFATTADE FÖLJANDE FRÅGESTÄLLNINGAR:

1. Vad gör din skola speciell jämfört med andra skolor? Berätta tre saker.
2. Det börjar en ny elev i klassen som du ska ta hand om. Vad är viktigt att säga till eleven om vår skola? Skriv tre exempel.
3. Gör en teckning av en plats i skolan där du trivs bäst. Beskriv bilden och varför du trivs där.

ELEVER FRÅN ÅRSKURS 6 BESVARADE YTTERLIGARE EN UNDERSÖKNING MED FÖLJANDE FRÅGOR:

1. Vad tycker du om hur skolan ser ut?
2. Vad tycker du om skolgården?
3. Hur hade man kunnat göra skolgården bättre/ förändra den på ett bra sätt?
4. Vad tycker du om omklädningsrummen i idrottshallen?
5. Hur hade man kunnat göra omklädningsrummen bättre?
6. Vad tycker du om toaletterna i skolan?
7. Hur hade man kunnat göra toaletterna bättre?
8. Hur hade man kunnat göra skolans lokaler bättre?
9. Vad hade du velat ha i skolan/ ta bort för att det skulle bli bättre?

Lärarenkät

Att få de vuxnas perspektiv på barnens upplevelse av trygghet utgjorde även en väsentlig komponent i denna undersökning. Genom detta tillvägagångssätt kunde studien kompletteras och berikas och därigenom fördjupa förståelsen för elevernas respons.

TOTALT 74 LÄRARE VID HYLLIEVÅNGSKOLAN SVARADE PÅ FÖLJANDE ENKÄTFRÅGOR:

1. Hur märker ni att barnen upplever trygghet?
2. Om du fick möjligheten att ändra en sak med byggnaden vad hade det varit?
3. Nämn en trygg/otrygg plats i skolans byggnad.
4. Vilken plats i byggnaden är din favoritplats på skolan?

Metod

Intervjuer

Bakgrund

Intervjuer genomfördes med elever och lärare från årskurs 1, 3 och 6, där sex elever och varje grupplärare från varje årskurs deltog. Valet att inkludera elever från dessa specifika åldrar motiverades av önskan att fånga en bred representation av elevgruppen vid skolan.

Intervjun strukturerades i fyra distinkta sektioner: Introduktionen, Gåturen, Kartläggningen och Bilduppgiftsanalysen. Den inledande sektionen ägnades åt en noggrann diskussion av deras reflektioner och åsikter som framkommit genom metod Enkäter. Eleverna från årskurs 1 hade inte tidigare medverkat i enkätundersökningen, och enkätfrågorna togs därför upp och utforskades under intervjun med denna specifika grupp. Eleverna från årskurs 3 och 6 fick möjlighet att fördjupa och komplettera sina tidigare svar samt att introducera nya tankar och idéer.

> "Promenaden på plats då man använder alla sinnen och även har tillgång till minnen och kunskap om platsen."
>
> Suzanne de Laval

Gåtur

En gåtur runt skolan valdes som den andra delen av intervjun där eleverna fick visa upp de platser som de ansåg vara trygga, otrygga eller viktiga.

de Laval, Suzanne (2014, s.5) skriver i texten “Gåturer – metod för dialog och analys” att en "Gåtur är en metod som innebär att en grupp personer vandrar runt i den aktuella miljön och granskar den på punkt efter punkt(. ...) [Metoden] syftar till att skapa dialog och diskussion kring den fysiska miljön genom att besöka den, vandra i den och studera den på plats (...) Promenaden på plats då man använder alla sinnen och även har tillgång till minnen och kunskap om platsen."
På grund av tidsbegränsningen för intervjuerna planerades Gåturen att börja i kapprummet, fortsätta upp till torget och klassrummen och tillbaka igen till mötesrummet. Denna planerade runda bidrog till att samma platser analyserades med alla intervjupersoner. Å andra sidan kan detta beslut ha förhindrat att utforskandet av andra platser som kunde ha varit intressanta eller viktiga för de intervjuade, till exempel skolgården eller idrottshallen.

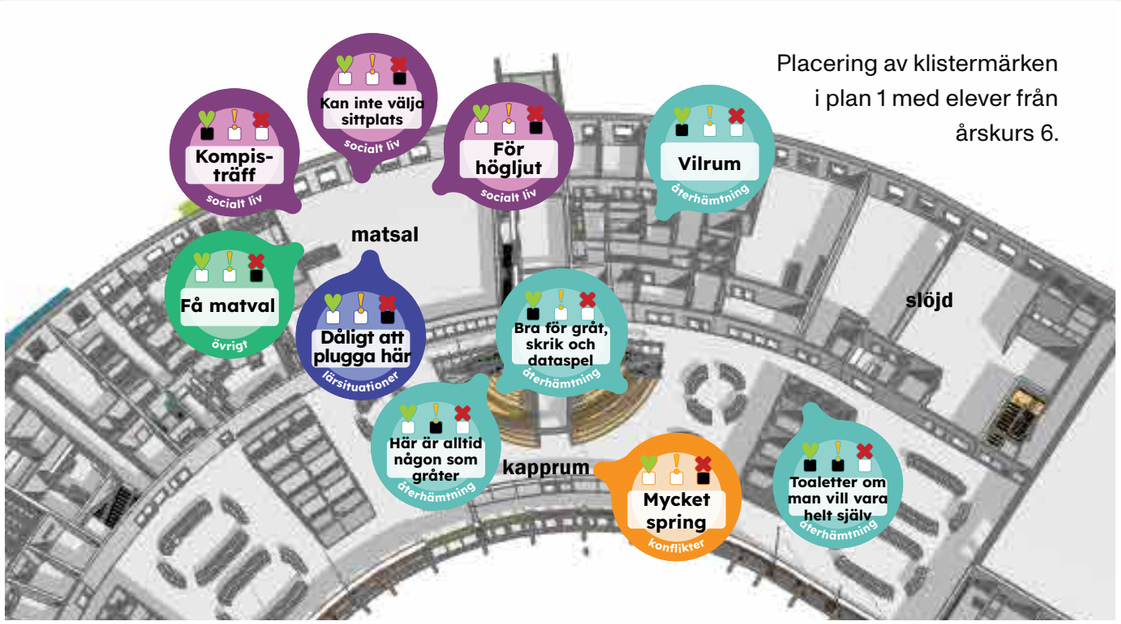

Placering av klistermärken i plan 1 med elever från årskurs 6.

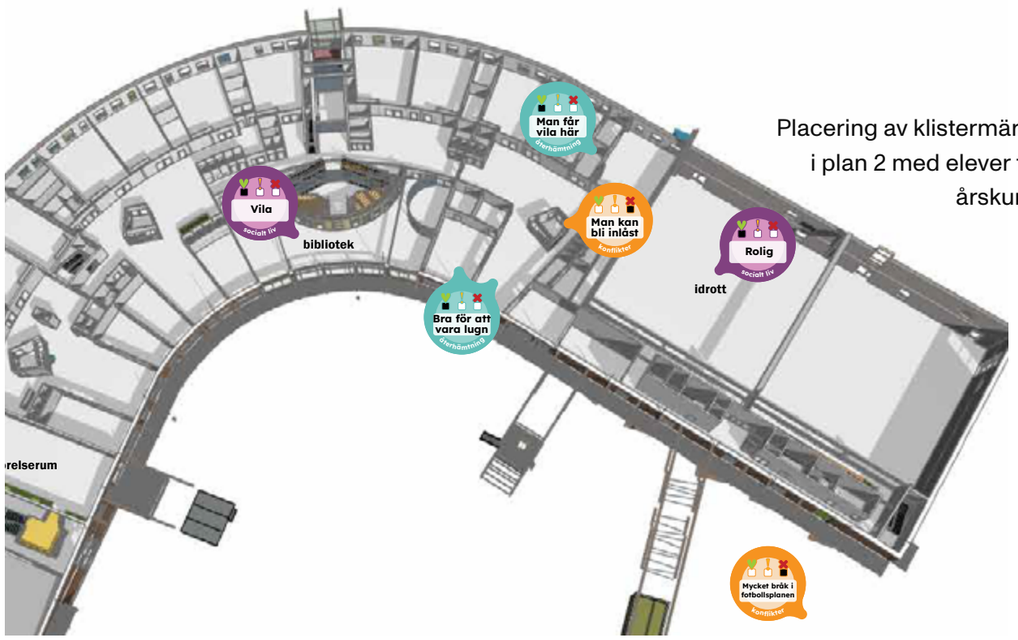

Placering av klistermärken i plan 2 med elever från årskurs 3.

Kartläggning

Bilaga 4
Kartläggning

TRYCK PÅ DEN HÄR KNAPPEN!

I den tredje delen, efter gåturen och åter tillbaka i mötesrummet, användes skolans ritningar för att markera alla platser som eleverna eller lärarna pekade ut och för att kartlägga flödet av rörelser och andra detaljer som dök upp. Klistermärken togs fram med studiens fem kategorier: *lärsituationer, konflikter, socialt liv, återhämtning* och *övrigt*. På varje klistermärke skrevs en plats eller mötespunkt och klistermärket markerades med om det var positivt, viktigt eller negativt för elever eller lärare.

En uppsättning frågor per kategori förbereddes för att kunna kartlägga viktiga platser tillsammans med de intervjuade.

Lärsituationer	Markera ert klassrum Bästa platsen att läsa/koncentrera sig ensam Det bästa stället att arbeta i grupp Värsta platsen att koncentrera sig ensam eller i grupp
Konflikter	Den tommaste eller tråkigaste platsen i skolan Platser som undviks / eller där man inte vill vara ensam Bästa platsen för bus Var sker det flest bråk
Socialt liv	Roligaste platser inomhus Roligaste platser utomhus Den mest populära platsen i skolan Vart skulle ni mötas upp med en vän
Återhämtning	Mysigaste platsen Den bästa platsen att gråta på Vackraste platsen

Bilduppgift-dialog

100 elever deltog i bilduppgiften och skickade två bilder med sina beskrivningar var. För samtliga svar se bilaga 2. Alla bilder grupperades baserat på den specifika plats de avbildade, med notering om de framstod som trygga eller otrygga enligt barnens bedömning.

I den fjärde och sista fasen av intervjuprocessen skrevs fotografier ut som barnen hade tagit under den tidigare genomförda bilduppgiften. Fotografierna sattes upp på en vägg och sorterades utifrån plats. För att se resultat av dialogerna om bilduppgift se bilaga 5.

Deltagarna från Årskurs 1 och Årskurs 3 instruerades att markera platser som de upplevde som trygga med gröna klistermärken och platser som de ansåg vara otrygga med röda klistermärken. Efter denna övning kommenterade barnen sina val, vilket fungerade som avslutning på intervjuprocessen.

Elever från Årskurs 6 och lärargruppen använde post-it-lappar för att ange både trygga och otrygga platser. De bifogade även kortfattade beskrivningar av varför de valde att markera bilderna på det sättet de gjorde. Intervjuprocessen avslutades med en öppen gruppdiskussion baserad på elevernas eller lärarnas anteckningar.

Bilaga 2
Bilduppgiften
TRYCK PÅ DEN HÄR KNAPPEN!

Bilaga 5
Bilduppgift-dialog
TRYCK PÅ DEN HÄR KNAPPEN!

> *En plats att kunna uttrycka sina känslor utan att behöva visa det för någon.*
>
> Madeleine Nordenknekt

Resultat Analys

Vi har sammanfattat samtliga resultat från de olika metoder som vi valde att utvärdera skolan med. Fokus har legat på trygga och otrygga platser. Vi beskriver även rummen från de observationer som vi själva gjort för att knyta samman förståelsen för rummet tillsammans med de svar vi fått från både eleverna och lärarna. I analysen har vi specifikt tittat på vilken aktivitet som pågår, hur flödet fungerar samt hur barnen agerar. Tillsammans med detta har vi vägt in vilka indikatorer i miljön som påverkar. Beskrivningen startar vid huvudentrén och avslutar med skolgården. Se ritningen på sidor 28-31.

Resultat/Analys av skolan som byggnad och dess rum:

BYGGNADEN SOM IDENTITETSSKAPANDE:

Elevernas engagemang för skolan återspeglades i deras upplevelse av Hyllievångsskolans unika atmosfär, där de betonade möjligheten att vara sig själva och att de uppmuntras till självständighet. Deras stolta påståenden om att Hyllievångsskolan är den *"bästa skolan i livet"* understryker skolans positiva inflytande på deras vardagsliv. De framhöll att de känner sig välkomna och sällan ledsna, och att *"det är en stolthet att komma till Hyllievångsskolan"*. De tycker att lärarna gör det roligt att lära sig och att de *"gör det med mening och inlevelse"*.

Eleverna framhävde även skolans layout och betonade dess unika drag, särskilt dess *"bananformade"* struktur, vilken enligt dem möjliggör tillgänglighet och skapar utrymme för varje individ.

"Den ser ut som en halvmåne, en morot, en banan. Den är jättefin, stor och trygg. Den är vacker, rolig och bra. Den har många färger".

"Skolan är trygg, JÄTTEstor, glad och fin."

"Jättebra. Den har massa fönster, är formad som en banan och är färgglad. Många saker att göra."

HUVUDENTRÉ (1)

Byggnadens huvudentré är tydligt accentuerad i den böjda fasaden som fångar in besökare från flera riktningar. Den är strategiskt placerad och vänd mot Hyllies stadsstruktur, vilket skapar ett naturligt entrétorg med goda möjligheter för cykelparkering

Hyllie erbjuder ingen angöring för bil i direkt anslutning till skolan, utan barn och vuxna som kommer med bil hänvisas till parkeringshuset mitt emot skolan. Detta bidrar till att elever följs av en vuxen in till huvudentrén.

ENTRÉHALL (2)

Entréhallen inger ett lugn samtidigt som den är öppen i tre plan och tydligt överblickbar, både vertikalt och horisontellt, vidare genom huset och ut mot gårdsentréerna på andra sidan.

Trygg eller otrygg?

Lärarenkät

SVAR FRÅN LÄRARENKÄTEN PRESENTERAS I TABELLERNA NEDAN.

FRÅGA: HUR MÄRKER NI ATT BARNEN UPPLEVER TRYGGHET?

Vuxen närvaro	6 ST
Arbetsro och aktivitet/lärande	8 ST
När de är glada och lugna	20 ST
Lusten att leka	5 ST
Skolnärvaro	3 ST
Användning av rummet	5 ST
Självständig rörelse i utrymmen	25 ST
Bra socialt liv	1 ST
Vågar vara sig själva	4 ST
Miljöer som möjliggör övervakning	1 ST
Hur barnen tar hand om skolan	1 ST
Att de trivs i lokalerna	4 ST
När elever säger det	4 ST
När de har sina speciella platser	2 ST
Hur de pratar om skolan till andra	1 ST

Från entréhallens golv ser man bland annat elever i grupprumsbubblan på våning två från plan ett. Eleverna ser fokuserade ut och verkar inte märka att de blir observerade. Dörrarna står öppna till administrationen, vilket förstärker känslan av att vara välkommen.

I entréhallen har verksamheten kompletterat miljön genom att placera ett bord som används för in- och utcheckning morgon och kväll. Barnen beskriver entréhallen som ett tryggt rum och uppskattar både de blå sittnischerna och den stora blå gradängen vid biblioteket som möter entréhallen i fonden.

“Det är så fint att det är många trappor och att det är små och sen stora trappor. Den är fint byggd.”

GRADÄNGEN I ENTRÉRUMMET (3)

Gradängen vänder sig mot entrén och förbinder denna med biblioteket på våning 2. Det är en lugn plats att sitta på för att observera vad som händer i entréhallen och på samtliga plan upp genom hjärtat av byggnaden. Den unika möjligheten att vara centralt placerad men ändå avskild har visat sig bli viktig för många barn, då platsen ger möjlighet att dra sig undan när de känner sig ledsna eller arga.

I kartläggningsfrågorna användes begreppet “gråtplats” – en plats där man kan uttrycka sina känslor utan att behöva visa det för någon. Vrån i gradängen skapar goda möjligheter att komma undan samtidigt som barnen fortfarande är under uppsikt.

“En bra plats för att gråta och vara arg är uppe vid den stora blå trappan”
“Det är det bästa gömstället.”
"Kan verkligen gråta och skrika och det känns väldigt tryggt att vara där."
“De är najs. Men folk ser en, det är alltid någon som gråter där. Lärarna redan vet det så de kommer och tröstar en direkt".

Bristerna som noterades vid besöket är att platsen inte används fullt ut som tänkt. Detta beror delvis på att stegen/nivåerna i gradängen är mycket branta samt att akustiken gör det svårt att hålla samlingar och genomgångar utan störningsmoment. Däremot används platsen som väntyta när elever väntar på sina föräldrar i slutet av dagen.

KAPPRUM (4)

Arkitekten beskriver: kapprummet är byggnadens största rum och ger plats för samtliga skolelever. De runda kapprumshyllorna tillsammans med färgkodningen gör det tydligt och enkelt att hitta sina saker. Kapprummen var ett av de rum som vi redan innan önskade utvärdera, just på grund av konceptet att samtliga elever passerar här. Vår föraning var att rummet riskerade att bidra till otrygghet, även om vi i designskedet medvetet försökte skapa överblickbarhet och närhet till vuxennärvaro såsom administration, personalrum och vaktmästeri.

Svaren vi fick var blandade. Elevernas svar var övervägande positiva medan lärarna upplevde rummet som otryggt och som en plats där många konflikter uppstår.

Rummets design, både i form och fast inredning med gradänger, inbjuder till att stanna kvar, vilket i sig leder till konflikter mellan lärare och elever då eleverna inte får vistas inne under rasterna. Kapprummet var utformat som en inbjudande miljö där man kunde sätta sig och använda ytan för olika aktiviteter genom färgade gradänger, bänkar och bord.

Dock har verksamheten som regel att eleverna inte får stanna inomhus under rasten eftersom både skolgården och kapprummet kräver mycket personal och inte har tillräcklig kapacitet för att rymma eleverna samtidigt. Lärarna reflekterar över att det hade varit fördelaktigt med ett uppehållsrum som lättare kunde övervakas och som möjliggjorde att barnen kunde vistas både inne och ute under raster.

Konflikter uppstår främst vid dörrarna till skolgården när flera grupper försöker gå ut och in samtidigt, vilket skapar en flaskhals. Lärarna beskrev även svårigheterna med att övervaka det böjda rummet, vars komplexa vinklar och övergångar gör det svårt att ha överblick när många barn rör sig där samtidigt.

Vindfånget mot gården blir, trots sin generösa utformning, en flaskhals när eleverna ska in och ut på gården. Dock noterades att inte alla dörrar i vindfångets inre del hålls öppna, vilket gör att flödet koncentreras till två dörrar istället för fyra, såsom det ursprungligen var tänkt.

Svårigheterna att övervaka rummet ledde till installationen av en övervakningskamera efter flera inbrott under städning och stängning. Kameran övervakar in- och utgångarna. Lärarna förklarar att den inte används för att övervaka eleverna utan för att hålla skolan säker vid stängningstid.

“Man kan prata med vänner och bli avstressad”

“Dåliga skåp som som inte går att låsa”

"jättelätt att hitta sina platser."

Den lösa inredningen har inte klarat det slitage den utsatts för och har därför successivt plockats bort. Tidigare fanns runda puffar i mitten av varje skåpsgrupp, men dessa användes inte effektivt då barnen tenderade att hoppa på dem, vilket orsakade skador och slitage.

Den fasta inredningen, såsom de turkosa och gröna gradängerna, fungerar däremot som platser för lek, vila och konfliktlösning. De används exempelvis när barn har ont i magen eller behöver sitta ner och prata i lugn och ro.

Vissa elever upplevde att det finns gott om plats för deras saker, medan andra ansåg att det lätt blir trångt, särskilt under vintern när ytterkläderna tar större plats. De öppna skofacken upplevs som små, vilket leder till att skorna lätt hamnar fel och försvårar städningen. Äldre elever önskar även lås på sina fack och uttrycker oro över att bli av med sina tillhörigheter.

Observation på plats: *”Jag passar dig”*, säger en flicka till sin kompis som ska gå på toaletten men inte vågar låsa om sig. Musikläraren öppnar dörren till musiksalen och några elever börjar spontant sjunga innan de går in på lektion. Kapprummet är ett soligt och ljust rum med lekfulla färger. Trots det fina vädret dröjer sig barnen kvar i kapprummet.

Det ser ordningsamt ut med de runda kapphyllorna. En puffmöbel är trasig och står lutad åt ena sidan. Dörren till vaktmästarens rum har fördragna gardiner eftersom han upplevt sig störd av flödet utanför och barn som knackar på rutan. Innan de sista från första matsalssittningen hunnit ut på rast ringlar sig elever i årskurs 5 och 6 ner för trappan för att ställa sig i matkön.

CENTRALT TRAPPRUM (5)

Från huvudentrén och kapprummet leder två centrala trappor upp genom byggnaden. Här rör sig samtliga elever och lärare. Nu när skolan har nått sitt kapacitetstak är det tydligt att trapphuset inte är tillräckligt dimensionerat. Framför allt gäller detta trappornas bredd, men även problematiken med ljudtransmissioner som sprider sig mellan våning 1, 2 och 3.

Den största utmaningen gäller de lärosalar som ligger i direkt anslutning till det centrala trapphuset. I den ursprungliga planlösningen var det inte tänkt att hemklassrum skulle placeras i anslutning till trapphusen; här skulle istället bild- och NO-salar ligga. Då verksamheten vuxit mer än beräknat har dessa lokaler tagits i bruk som hemklassrum.

Verksamheten har själv resonerat kring möjliga lösningar och diskuterar att sprida flödet till utrymningstrapporna på sidorna av byggnaden. Just nu arbetar verksamheten med att schemalägga och styra elevflöden för att minimera störningsmomenten.

UTRYMNINGSTRAPPOR (6)

Utrymningstrapporna används för närvarande för att minska trängseln i den stora centrala trappan under skoldagen. Ytterdörren hålls däremot låst efter skoltid eftersom huvudentrén används vid hämtning efter fritidsverksamheten.

Vissa barn föredrar att klättra på trappräcket för att ta sig upp, vilket har orsakat skador på räcket och lett till att skolan behövt byta ut det.

MATSAL (7)

Arkitekten beskriver: matsalen är placerad i direkt anslutning till entrérummet och det centrala kapprummet. Den har två entréer, varav den ena används av fritidsverksamheten på eftermiddagarna. Vid ingången till matsalen är tvättrännan placerad för högt för de yngsta barnen. Intill står stora papperskorgar som ofta redan är överfyllda med torkpapper.

Miljön upplevs som stimmig på grund av bristen på rumslig uppdelning. Flödet i matsalen korsas flera gånger, vilket begränsar möjligheten till ett mer effektivt och strukturerat flöde.

Lärare behöver aktivt kontrollera inflödet till matsalen och säkerställa att eleverna följer rutinerna. Dryckesstationen är placerad längst in i rummet, vilket gör att samtliga elever behöver tränga sig förbi varandra.

Matsalen upplevs som stimmig, trång och ostrukturerad. Borden står i rader och det upplevs ont om plats. Akustiken behöver ytterligare åtgärder och endast två kompletterande skärmväggar används för att dela upp rummet. Några barn använder öronproppar eller hörlurar för att hantera ljudnivån.

Rummet är ljust och har god kontakt mellan inne och ute. Samtidigt hörs skrammel från disken och dörrar med klämskydd kan inte ställas upp i 180 grader, vilket gör att de hamnar i vägen för flödet in och ut ur matsalen.

Glaspartierna in till matsalen har numera folierats för att minska insynen. Folieringen täcker dock inte hela glasytorna, vilket lockar barn att hoppa eller klättra för att försöka kika in. Några barn leker och klättrar på sittnischerna genom att ta tag i ramarna på väggen utanför matsalen medan de köar in. Detta skapar ytterligare störningsmoment och riskerar att skapa stress för elever som har svårt att fokusera.

Utrymmet är, i sin nuvarande utformning, inte optimalt för eftermiddagsfritids, även om placeringen i anslutning till entrén och hämtning fungerar väl. Matsalen används även för personalmöten, men då är det svårt för alla att se projektorduken.

För att förbättra flödet i matsalen föreslog barnen att de själva skulle få välja sina sittplatser för att minska springet och möjliggöra umgänge med vänner från andra klasser under raster. Skolan har även testat olika metoder för att minska ljudnivån, bland annat ett “trafikljus” med grönt, gult och rött som visade ljudnivån. Systemet övergavs dock när barnen medvetet försökte provocera fram rött ljus.

”Slutet på gåturen fokuserade på skolans flöde och matsalens organisering. Eleverna betonade att de har övat brandutrymning, men att det kan vara högljutt när många barn rör sig samtidigt. Flödet i matsalen upplevdes som otillräckligt, med långa köer som ofta uppstår.

Slutligen informerade de om problemet med glasfönster i matsalen, där andra barn bankar och hoppar vid fönstren under måltider, vilket stör både matsalsmiljön och deras möjlighet att njuta av maten. Skolans försök att lösa problemet med frostade klistermärken på fönstren ledde till att barnen hoppade ännu högre för att kika på vad som hände där inne.”

TOALETTER (8)

Toaletterna är placerade i kluster i de stora kapprummen samt som samlade enheter ute i hemvisterna. Ytskikten upplevs fortfarande som relativt nya, men det allmänna intrycket är ändå att miljön känns smutsig eftersom det ofta ligger papper på golven och är blött runt handfaten.

Både i observationer och intervjuer framkommer att barnen ofta dricker vatten här. Handfaten är dock inte utformade för att fånga upp vattnet på ett effektivt sätt, vilket gör att det lätt stänker över. En vattenfontän hade kunnat vara en möjlig lösning för att minska nedstänkningen och förbättra miljön.

Toaletterna identifierades som en av skolans mest otrygga platser. Samtidigt fanns undantag där vissa elever beskrev vuxentoaletterna som platser för återhämtning och egentid. Beslagen på toaletterna klarar inte slitaget tillräckligt väl och det är ibland svårt att låsa dörrarna, vilket skapar stor otrygghet kring en så viktig funktion.

Vi observerade även elever som stod vakt åt varandra utanför toaletterna eftersom de inte vågade låsa dörren av rädsla för att bli inlåsta eller för att någon skulle rycka upp dörren.

Exempel från bilduppgiften:

Vad har du tagit bild på?

Jag har tagit en bild på en toalett för att jag inte känner mig otrygg på toaletterna.

Varför får den dig att känna så?

För att det finns folk som bankar och öppnar dörren dessutom är den alltid smutsig och det finns papper och toaletten är alltid blöt.

Beskriv platsen och var den finns?

Det är en toalett som ofta är smutsig och det finns oftast papper på golvet.

Varför har du valt den platsen?

För att jag känner mig inte trygg när det finns så mycket papper och den är alltid smutsig och då vill man hellre inte ens gå på toa. Dessutom kan andra öppna dörren utifrån och man har rädslan om man blir inlåst.

BIBLIOTEK (9)

Arkitektens beskrivning: Biblioteket ligger centralt placerat i husets hjärta och är lättillgängligt för alla. Här råder ett lugn och endast ett svagt sorl från kapprummet hörs i bakgrunden – en stor kontrast till den stimmiga miljön utanför.

Rummet är ljust med stora glaspartier mot söder och skolgården, vilket skapar god överblick över både gården och byggnaden. Biblioteket upplevs nästan flyta ut mot omgivningen trots att det ligger på andra våningen. Det ger möjlighet att iaktta olika nivåer och aktiviteter både ute och inne.

Rummet har varierande rumshöjder, med både höga och låga partier. Entrérummets gradäng med sin krökta form skapar en rotunda som buktar in i biblioteket och ger rummet en särskild identitet som skiljer sig från övriga delar av huset. Under de lägre rumshöjderna finns även ett glasat ”rum i rummet” – en läsbubbla där gardiner kan dras för att skapa integritet. Några barn kommenterade dock att detta också kunde skapa möjlighet för bus eftersom man kunde stänga till sig utan insyn.
Klimatet upplevs som varmt och behagligt.
Den fysiska miljön känns omhändertagen och materialvariationerna skapar karaktär utan att rummet upplevs oorganiserat. Bibliotekarien har aktivt arbetat med att skapa många olika sittplatser och miljöer för läsning och aktivitet. Hela platsen präglas av en trivsam atmosfär som också påverkar förväntningarna på beteendet i rummet.

Exempel från bilduppgiften:

Vad har du tagit bild på?

Jag har tagit bild på biblioteket

Vad ska man göra där?

Man kan läsa, spela spel, rita m.m

Varför har du valt den platsen?

Eftersom jag känner mig trygg där, och det är väldigt roligt att vara där också.

Vad får denna plats dig att känna?

Trygghet, lugn och glädje

Varför får den dig att känna så?

Eftersom det är allmänt mysigt, det finns många bra böcker och många roliga spel och liknande.”

"Vi har en egen stor bibliotek, gå inte vilse!"

Biblioteket är ett lugnt ställe som jag kan gå till när jag är ledsen"

Lärarna beskriver biblioteket som en mycket uppskattad plats, främst tack vare dess centrala placering med utsikt över skolgården i kombination med en ljus och inbjudande miljö. Rummet har god ljudisolering och skapar en känsla av trygghet och omsorg. Eleverna söker sig ofta till biblioteket för avkoppling, särskilt när de känner ilska, oro eller sorg.

Möbleringen möjliggör en flexibel användning av rummet för olika aktiviteter och behov. Textilier, såsom mattor, bidrar till en mjukare och mer avslappnande atmosfär för eleverna. Lärarna nämner samtidigt att Miljöverket påpekat att ett stort inslag av textilier kan försvåra rengöringen, men de värdesätter ändå textiliernas positiva påverkan på elevernas välbefinnande och rummets stämning.

Grupprumsbubblan i biblioteket beskrivs av vissa elever som en plats där det lätt kan uppstå bus, eftersom gardinerna gör att ingen kan se in. Även grupprummen i övrigt uppfattas ibland som platser för lek och bus.

“*Riktigt fint ställe, spektakulärt och unikt.*"

HEMVIST TORG (10)

Hemvisttorgen är utformade för att fungera både som komplement till lärmiljön och som hemvist för fritidsverksamheten under morgon och eftermiddag. Hur mycket torgen används varierar mellan olika åldersgrupper och de nyttjas främst av de yngre eleverna.

Möbleringen skiljer sig åt mellan de olika hemvisttorgen och det går att se tydliga skillnader där vissa miljöer är mer omsorgsfullt utformade genom medvetna möbleringsval som skapar olika typer av lärsituationer. Det är huvudsakligen fritidsverksamheten som ansvarar för möbleringen, vilket ibland leder till att löst material samlas på torgen på grund av brist på förvaring och därmed skapar ett mer oordnat intryck.

”Platser för återhämtning såsom vråer och kryp in var ett av de verktygen som identifierades redan i vår första rapport. Under gåturen med barnen i årskurs 1 pekades platsen bakom soffan i närlärmiljön som en av favoritplatserna att dra sig undan för att läsa en bok eller teckna eller bara få en stund för sig själv. I detta fall har barnen själva tagit platsen i besittning. Samtidigt som det indikerar betydelsen av att använda detta som ett designelement när skolor planeras för att integrera platser för återhämtning som även ger överblick för pedagogen.”

Under gåturerna berättade eleverna att de gärna sitter här under skoltid, framför allt för att rita eller läsa, vilket tyder på att miljön stödjer fokus och koncentration. Barnen hittar också egna vrår och platser för återhämtning. Elever i årskurs 1 pekade exempelvis ut gömstället bakom soffan som en favoritplats för att läsa, teckna eller bara få en stund för sig själva.

De vuxna beskriver att barnen trivs och vistas mycket på torgen. Ytorna används för en mängd olika lärande aktiviteter och situationer genom hela dagen och av flera årskurser. Transparensen mellan klassrum och torg gör att miljöerna nyttjas flexibelt och stärker kopplingen mellan undervisning och gemensamma ytor.

Lärarna lyfter samtidigt behovet av fler avskilda platser och ”rum i rummet” för att kunna skapa bättre möjligheter till återhämtning och mindre gruppaktiviteter. Platser för återhämtning, såsom vrår och krypin, identifierades redan i den första rapporten som viktiga verktyg i skolmiljön. Att eleverna själva tagit vissa platser i anspråk visar på betydelsen av att integrera sådana miljöer redan i planeringen av skolor – platser där elever kan dra sig undan samtidigt som pedagogen fortfarande har överblick.

Fritidsrummet, som är kopplat till hemvisttorget och av eleverna beskrivs som ”det bästa rummet”, är det enda rummet med heltäckningsmatta. Detta gör att rummet upplevs som ”mjukt, skönt och tyst”. Under varma perioder, särskilt i de södervända delarna av byggnaden, upplever barnen dock att rummet blir varmt och har bristande luftcirkulation, samtidigt som de inte får öppna fönstren

Trots dessa begränsningar uttrycker eleverna uppskattning över möjligheten att använda sofforna och vistas i miljön, även om det ibland blir stökigt när flera grupper använder rummet samtidigt. Behovet av fler förvaringsmöjligheter och skåp lyfts också fram.

Torget fungerar väl för mindre grupparbeten, även om eleverna själva ofta uppskattar tystnaden i de stängda grupprummen. För mellanstadiet fungerar torget främst som en plats för fritidsaktiviteter och ibland för grupparbete under skoldagen. Samtidigt kan den öppna strukturen göra det svårt att upprätthålla studiero när många elever vistas där samtidigt.

LÄRSALAR/KLASSRUM (11)

Lärsalarna är placerade mot norr, vilket ger ett jämnt och gott dagsljus. Klassrummen är större än standard, mellan 62–74 kvm, och varierar i form till följd av byggnadens böjda struktur. Kvadratiska rum upplevs som mest funktionella, medan avlånga rum är svårare att möblera och kan skapa problem med insyn, ljusreflektioner på tavlan samt begränsad rörelsefrihet för både elever och lärare.

Möbleringen består huvudsakligen av traditionell tågsittning, även om vissa klassrum har gruppmöblering. Väggarna används aktivt för dokumentation och pedagogiskt material. Klassrummen är även utrustade med pentryn, vilket underlättar växling mellan teoretiskt och kreativt arbete.

Lärarna uppskattar rummen när elevgrupperna är lagom stora, men dagens större elevantal skapar utmaningar. De efterfrågar fler möjligheter till varierade lärmiljöer och tydligare zoner för både enskilt arbete och gruppaktiviteter.

Eleverna beskriver klassrummen som trygga miljöer, även om äldre elever ibland föredrar att arbeta ute på torget för att undvika stök och hög ljudnivå i klassrummen.

Torget fungerar generellt bra akustiskt, men när många elever vistas där samtidigt behöver klassrumsdörrarna hållas stängda för att minska ljudspridningen. Lärarna upplever även att glaspartierna mot torget ibland stör koncentrationen och på vissa platser har gardiner installerats som lösning.

Rummen på insidan av byggnadens kurva, exempelvis fritidsrum och lärarnas arbetsplatser, blir ofta för varma då solen ligger på och möjligheten att reglera temperaturen eller öppna fönster är begränsad. Här efterfrågas fler gardiner samt bättre temperaturreglering.

Pardörrarna mellan klassrummen var tänkta att skapa ökad flexibilitet och samarbete mellan grupper, men ljudläckage och störningar har gjort att många lärare föredrar att hålla dem stängda. Dörrarna skapar också begränsningar för möbleringen, särskilt när de är placerade tillsammans med pentry och tavla på samma vägg.

Sammanfattningsvis upplever både lärare och elever klassrummen som rymliga och funktionella, men med behov av förbättrad ljudmiljö, ökad flexibilitet och bättre lösningar för värme- och ljusreglering.

GRUPPRUM (12)

Grupprummen används som komplement till klassrummen och finns både i direkt anslutning till klassrummen och som fristående rum i hemvisttorget. Denna variation ger hög nyttjandegrad och skapar olika typer av rumsliga kvaliteter beroende på placering.

Lärarna uppskattar särskilt grupprum med god överblick från klassrummen eftersom detta skapar trygghet och underlättar tillsyn. Eleverna använder grupprummen för återhämtning och arbete i lugn miljö, särskilt de rum som har färre fönster och därmed minskar yttre stimuli.

Det fristående grupprummet i hemvisttorget är särskilt uppskattat tack vare den justerbara belysningen som bidrar till en lugn och ombonad atmosfär. Samtidigt uttrycker vissa elever önskemål om mindre insyn, eftersom samtliga grupprum har glaspartier i dörrar och väggar. I ett fall har glaset täckts med persienner för att skapa avskildhet när rummet används av specialpedagog.

Skolan har ett ovanligt stort antal grupprum per klassrum, vilket ses som en stor styrka. Samtidigt finns behov av fler grupprum för att möta de stora elevgruppernas och de yngre barnens behov. Fritidsrummet används ofta av elever som behöver minska stimuli och få återhämtning, medan klassrummen används för mer aktiva och stimulerande aktiviteter.

Tidigare var grupprummen möblerade med soffor, men dessa har till stor del ersatts med bord och stolar för att skapa bättre förutsättningar för fokus och arbete. Några rum har dock behållit soffor och fåtöljer för att skapa variation. Mörkare belysning används i vissa grupprum för att bidra till en lugnare atmosfär och underlätta koncentration

Ett praktiskt problem som nämnts är att vissa dörrhandtag inte fungerar korrekt, vilket vid några tillfällen lett till att elever blivit inlåsta.

TERRASSER (13)

På plan 3 finns hemvister med uteterrasser direkt kopplade till torget och trapphuset, vilket gör dem tillgängliga för hela skolan. Trots detta används terrasserna sällan och främst av det arbetslag som ligger närmast dem.

Terrasserna var ursprungligen tänkta att fungera som utomhusklassrum, men används i begränsad utsträckning på grund av oflexibel och otillräcklig möblering. Den fasta inredningen begränsar möjligheterna till olika aktiviteter och gör det svårt att använda ytorna på ett flexibelt sätt. Terrasserna upplevs därför som eftersatta och stundtals stökiga.

Det finns även säkerhetsproblem kopplade till terrasserna, då spaljén gör det möjligt att klättra upp på taket. Av den anledningen hålls terrasserna ofta stängda och har med tiden blivit nästan bortglömda miljöer.

Samtidigt uttrycker eleverna en tydlig längtan efter att vistas där och flera beskriver positiva minnen från fritidsaktiviteter som tidigare genomförts på terrasserna. Vissa grupper i årskurs 3 har även använt dem för grupparbeten, men avståndet till lågstadiets hemvister gör att användningen inte sker regelbundet.

Terrassernas placering i direkt anslutning till trapphuset innebär att de i teorin skulle kunna användas av hela skolan. I praktiken nyttjas de dock sällan, vilket visar på vikten av flexibel möblering, tydlig funktion och trygg utformning för att sådana miljöer ska bli en naturlig del av skolans vardag.

IDROTTSHALL (14)

Idrottshallen erbjuder, genom sina olika funktioner och ytor, goda möjligheter för idrottsundervisningen. Hallen används också i stor utsträckning av fritidsverksamheten och många elever beskriver idrottshallen som en av sina favoritplatser i skolan.

Överblickbarheten mellan kapprum och idrottshall gör det möjligt för vårdnadshavare att se om deras barn befinner sig där vid hämtning från fritids. Eleverna beskriver samtidigt att det ibland kan kännas mindre tryggt när äldre elever tittar in under pågående idrottslektioner.

Idrottshallen är överlag en uppskattad plats där många elever trivs och känner stolthet över skolans miljöer. Eleverna lyfter särskilt fram de stora fönstren i gymnastiksalen som något positivt, eftersom de möjliggör visuell kontakt mellan inne och ute och gör det möjligt att hälsa på personer utanför hallen. Samtidigt beskriver vissa elever att det kan upplevas som ”störigt” när äldre elever stannar och tittar in under lektionstid.

Fönstren möjliggör även för föräldrar att följa aktiviteter i hallen när barnen deltar i fritidsverksamheten.

OMKLÄDNINGSRUM (15)

Omklädningsrummen beskrivs av många elever som otrygga miljöer. De upplevs som trånga och smutsiga, och flera elever uttrycker oro över att deras kläder inte får vara ifred medan de är på lektion. Detta tyder på att ytorna är otillräckliga i förhållande till antalet användare.

Det finns även svårigheter i att organisera elevgrupperna, och det är inte ovanligt att elever från olika årskurser delar samma omklädningsrum, vilket av vissa upplevs som obekvämt.

Flera elever uttrycker behov av fler duschar med avskärmning, då det idag endast finns en dusch med draperi. Det finns också önskemål om fler toaletter i anslutning till omklädningsrummen.

“*Duschen i det andra omklädningsrummet: andra klasser skriker i duschen och det ekar jättemycket.*"

Den höga ljudnivån och den begränsade möjligheten till avskildhet påverkar upplevelsen av trygghet negativt och visar på vikten av både akustiska och rumsliga kvaliteter i omklädningsmiljöer.

> ”Trygg plats: Bildsalen, för att min lärare är här inne. Jag vågar bara visa mina känslor till henne och min kompis.”
>
> elev årskurs 3

Foto: Helene Toresdotter

SPECIALSALAR (16)

Samtliga specialsalar är samlade på våning 1 med ambitionen att även kunna användas för kvällsaktiviteter. Placeringen stärker samtidigt känslan av att entréplanet är en gemensam plats för hela skolan.

Många elever lyfter specialsalarna som favoritmiljöer, vilket till stor del verkar hänga samman med både relationen till ämneslärarna och de aktiviteter som bedrivs där. Barnens resonemang understryker även betydelsen av kreativa ämnen och praktiska lärmiljöer i skolvardagen.

Slöjdsalarna för textil och trä ligger vägg i vägg med möjlighet att öppna upp mellan rummen, vilket stärker samverkan mellan de olika slöjdämnena. Båda slöjdlärarna beskriver lokalerna som ändamålsenliga och menar att utformningen har främjat samarbetet mellan lärarna.

Fönstren mot staden används aktivt för att exponera elevernas arbeten och skapa synlighet för verksamheten utåt. På samma sätt används även hemkunskaps- och musiksalarna som viktiga identitetsskapande miljöer i skolans entréplan.

Resultattabell

BILDUPPGIFT

Följande tabell visar en summering av svar per plats samt vilken årskurs och vilken kategori varje svar är kopplat till. Resultaten avslöjade en mångfald av platser inom skolans område, innefattande såväl inne i byggnaden som på skolgården. Distinkta mönster framträdde och återkom upprepade gånger för specifika platser, både i kategorin trygga och otrygga.

För elever i årskurs 3 var biblioteket och skolgården återkommande platser för trygghet. Motsvarande mönster observerades för elever i årskurs 6, där biblioteket och skolgården fortfarande var de vanligaste trygga platserna, med fotbollsplanen som ytterligare en trygg plats. De vanligaste otrygga platserna för både årskurs 3 och 6 var toaletterna. För årskurs 6 var det även omklädningsrummen.

För att se samtliga beskrivningar för bilduppgiften hänvisas till bilaga 6 - resultattabellen.

Bilaga 6 - Resultattabell

TRYCK PÅ DEN HÄR KNAPPEN!

Resultattabell summering

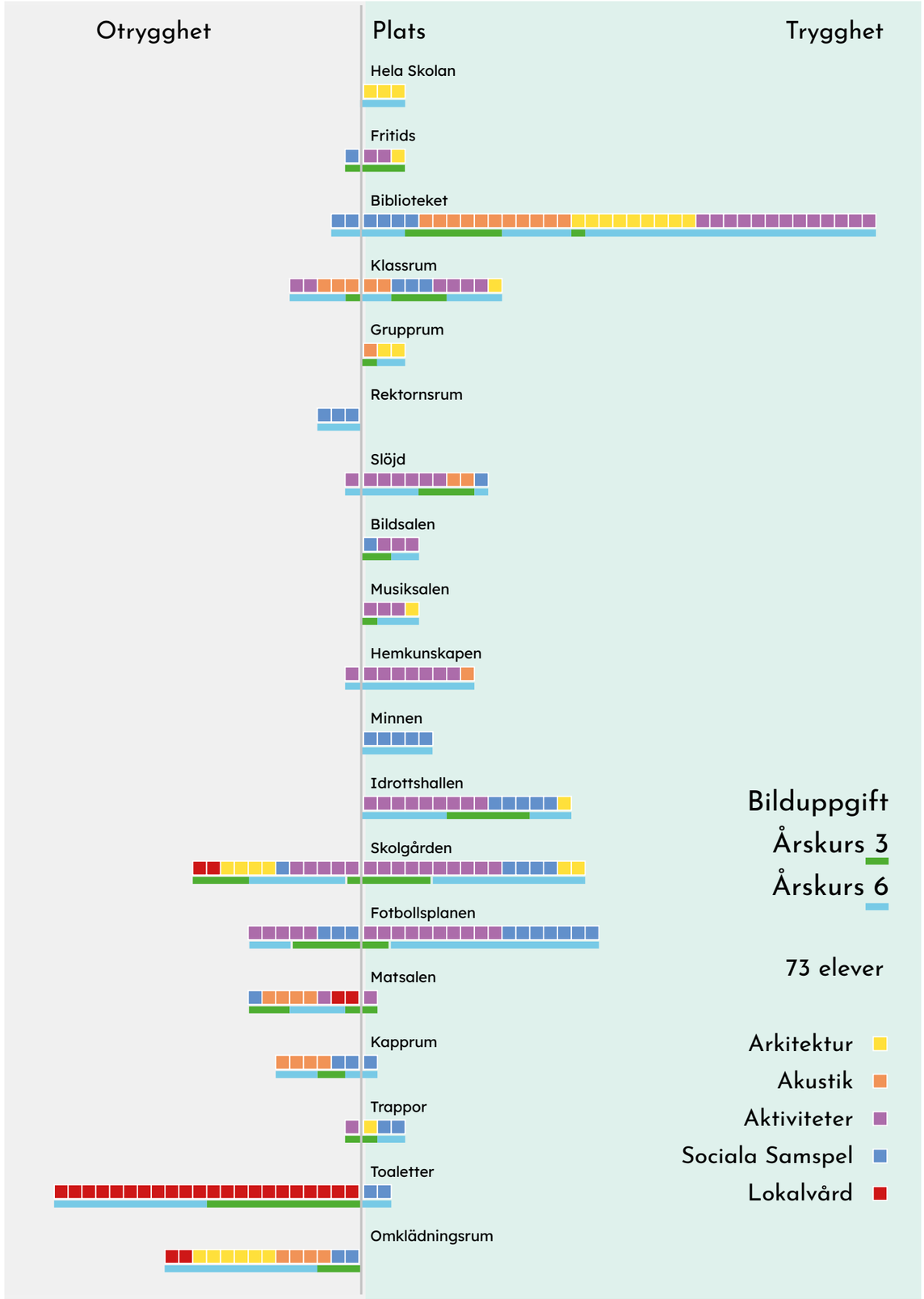

Enkäter

Elevenkät

Undersökningen utformades för att hjälpa barn att reflektera över sina känslor kring skolan och vad de värderar mest med den. Resultaten från undersökningarna visade generellt en positiv bild av skolan.

Följande bilder är exempel från två elever, en från årskurs 3 och en annan från årskurs 6. I exemplet från årskurs 3 visas hur bibliotekets design möjliggör ett naturligt flöde och skapar olika områden inom det stora rummet, något som uppskattas av många elever. I exemplet från årskurs 6 framställs skateparken som en tydlig identifierare för Hyllievångskolan, vilket ger skolan en unik karaktär och något som eleverna kan känna stolthet över.

Bilaga 3
Enkätsvar - Elever och Lärare

TRYCK PÅ DEN HÄR KNAPPEN!

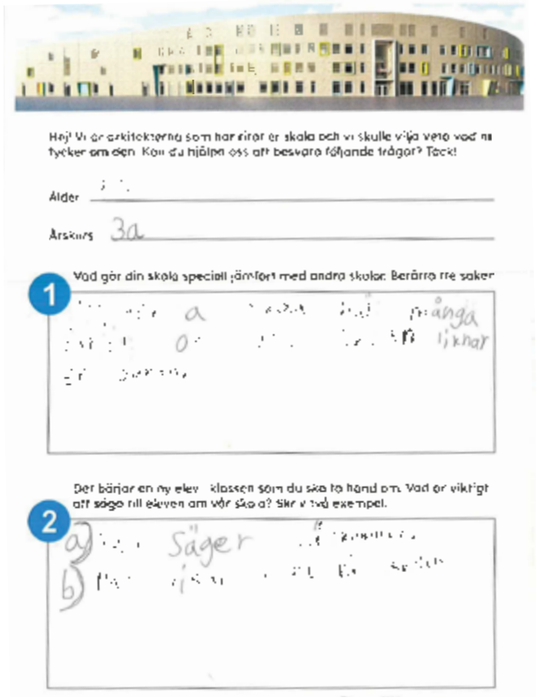

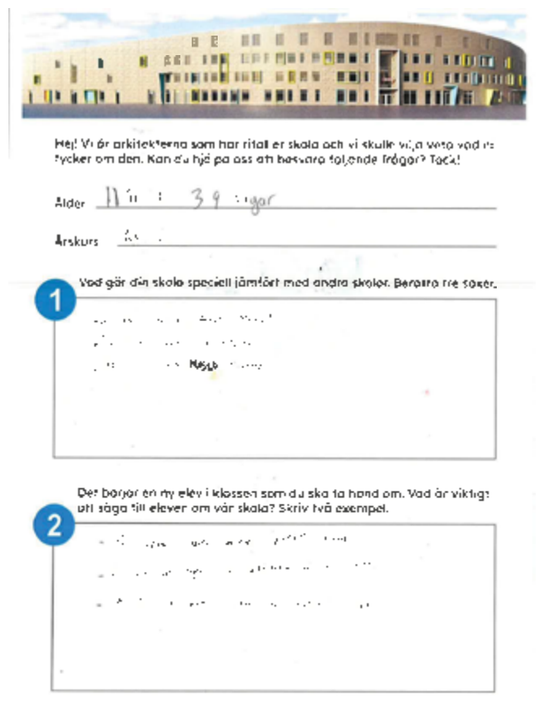

Analys av materialitet & interiör

Vi fick möjlighet att introducera textilmattor i administrationen, vissa grupprum, fritidsmiljöerna och biblioteket. Barnen beskrev dessa som ljuddämpande och bidragande till en mer ombonad och unik känsla, där det även blir naturligt att sitta på golvet. Särskilt fritidsrummet lyftes fram, som – förutom gradängerna på våning tre – var det enda rummet i hemvisten med textilmatta.

Matsalen är strategiskt placerad centralt i byggnaden, inte bara utifrån närhetsprincipen utan även för att sprida matdoft till entrérummet. Detta skapar en tydlig koppling till både trygghet och stimulans av aptiten. I intervjuerna uppgav flera elever att maten var god, trots att matsituationen samtidigt kan upplevas som stressig.

Belysningen diskuterades tidigt i projektet, och redan 2015 låg man i framkant genom att testa variationer av färgtempererat ljus i vissa lärosalar, med möjlighet att anpassa ljuset efter dagsljuset. Dimringsbar belysning var då ovanligt i skolmiljöer, men i Hyllievång gavs verksamheten möjlighet att styra ljuset i såväl lärosalar och grupprum som i torget. Detta uppskattades av eleverna, som lyfte möjligheten att själva skapa en lugnare atmosfär. Idag har kunskapen om ljusmiljöer utvecklats ytterligare, och projektet hade sannolikt kunnat arbeta med ännu större variation. Exempelvis har gångstråken idag enbart ljus uppifrån, vilket kan skapa otrygghet genom motljus och skuggor när barn möter äldre elever eller vuxna. Samtidigt lyfte eleverna de nedpendlade, ovalformade armaturerna i entréhallen och biblioteket som särskilt uppskattade inslag.

Skolan har i stort åldrats väl, men fallstudien har också identifierat otrygga platser där slitage, bristande städbarhet och otillförlitliga dörrfunktioner samverkar. Rädsla för dörrar som inte går att låsa eller riskerar att låsa sig har gjort att toaletter upplevs som otrygga. Även dörrar med taggsystem som fastnat har påverkat elevernas vilja att använda vissa grupprum. Val av robusta och driftsäkra låssystem är därför avgörande i skolmiljöer med högt slitage.

Städbarhet och upplevd smutsighet är ytterligare faktorer som påverkar användningen, särskilt av toaletter, omklädningsrum och duschar. Förbättringspotential finns i detaljutformningen, exempelvis kring handfat för att minska vattenspill samt i dimensionering och placering av papperskorgar. Under gåturen lyftes även behovet av vattenstationer eller fontäner för att minska användningen av handfat till att fylla flaskor. Materialvalen i wc-miljöerna framstår som hållbara, vilket pekar på att ökad städfrekvens snarare än materialbyte skulle kunna förbättra upplevelsen. Det lösa inredingen, särskilt stoppade möbler som soffor och pallar, har däremot haft svårt att klara det långsiktiga slitaget. Samtidigt uppskattar eleverna mjuka möbler, och saknar exempelvis de runda puffar som tidigare fanns i kapprummen. Barnens stora rörelsebehov ställer höga krav på interiören, vilket också observerades genom att elever klättrar på möbler, väggar och räcken. Detta behov bör i högre grad mötas genom integrerade och medvetet utformade rörelsemöjligheter, såsom horisontella klätterytor eller möbler som uppmuntrar till lek – snarare än att begränsas av förbud.

Viss möblering i torget möjliggör avskildhet, exempelvis genom soffors baksidor som används för att dra sig undan. I lärosalarna är möbleringen däremot traditionell, med enhetliga bord och stolar för samtliga elever. Lärarna kan variera mellan rader och gruppsittning, men den homogena möbleringen begränsar möjligheten att skapa varierade lärmiljöer. Det saknas i viss mån platser för avskildhet och koncentration, även om vissa elever nämner möjligheten att använda skärmar för att reducera visuellt och auditivt störande intryck.

SINNRIKA INRE MILJÖER

Det fanns en ambition tidigt i projektet att miljöerna på Hyllievångskolan skulle vara sinnrika och stimulera till nyfikenhet genom material, färg, ljus, ljud, rörelse och doft. Därav har byggnadens inre miljöer en variation av både materialval och färger allt eftersom man rör sig i huset. Accentkulörer utvändigt återfinns invändigt för att förstärka identitet och orienterbarhet. Färgerna går igen i detaljer såsom luckor på skåp, inredning, boasering på väggarna och textila mattor i gradängerna. I övrigt är färgsättningen neutral med vitmålade väggar, vitlaserade spaltpanelsväggar, ljus björkpanel och ljusgråa golv. Både barn och vuxna beskriver färgsättningen och de inre miljöerna som lekfull och trivsamma.

På olika platser i huset återfinns även tittfönster in till teknikutrymmen såsom schakt, teknikrum och strömbrytare. Eleverna har en naturlig nyfikenhet till detta och huset blir på så sätt även en pedagog i sig som skvallrar om dess uppbyggnad

Färgerna fyller sin funktion att förstärka identitet och orienterbarhet där bland annat några elever beskriver turkos för lek och den gröna för samlingsplats.

Transparens var en viktig del i utformningen för att underlätta orienterbarhet och trygghet. Här är feedbacken blandad där några pedagoger upplever att byggnaden har för mycket glas vilket bidrar till minskad fokus hos eleverna men att det är viktigt att ha glas främst mellan klassrum och grupprum. Barnen å andra sidan uppfattar inte transparensen som distraherande.

Det viktiga samspelet med den inre miljön

Utmaningen i kommunala projekt är att den lösa inredningen handlas upp av verksamheten själv och ingår sällan i byggprojekteringen. Oftast så ligger själva upphandlingen då som ett eget upphandlat ramavtal och kommer oftast in mycket senare i projektet. I vissa fall så sker det till och med när bygghandling för huset redan är slutförd. Detta innebär att programmeringen av det lösa inredningen blir begränsat till hur rummen redan är planerade, varpå möjligheterna till att nå synergieffekter mellan byggnad och inre miljö går förlorade.

I Hyllievångskolan stöttade SWECO arkitekter verksamheterna att ta fram ett förfrågningsunderlag när byggnaden var i systemhandlingsskede. Viss samverkan fanns mellan arkitekt och inredningsarkitekt främst i färg och konceptspråk men avsatt tid för att djupare studera funktionalitet och flexibilitet fanns inte.

Det vi och verksamheten har kunnat se är att platsbyggda funktioner såsom nischer, kapprumsinredning och gradänger med mera har klarat tidens tand och slitage på ett annat sätt än det lösa möblemanget. Framför allt stoppade möbler fick tidigt plockas bort på grund av åverkan. Likaså de lösa möblemangen i kapprummen har fått plockas bort. Här ser vi stora vinster i att flytta över flera funktioner till fasta inredningen för att skapa hållbara miljöer över tid och tänka in mer hur rummen ska kunna användas redan i designskedet av planlösningen.

Ett tidigt och tätt samarbete mellan arkitekt, inredningsarkitekt och verksamhet säkerställer att byggnadens arkitektur och interiörer harmonierar estetiskt och funktionellt. Det möjliggör även ett effektivare användande av utrymmet. Ett sådant exempel är matsalen där interiören hade behövt bearbetas än mer i byggskedet för att skapa ett bättre flöde men även rumsligheter som både bryter upp skalan och akustiken. När vi tittar historiskt på skolbyggnader som stått sig väl över tid ser vi oftast inbyggd förvaring, specialdesignade möbler och andra integrerade lösningar vilket talar för en hållbar utformning.

Foto: Helene Toresdotter

RESULTAT / ANALYS

Kopplat till lärmiljöerna ser vi även ett behov av att tidigt definiera pedagogiska modeller och arbetssätt för att kunna möta behovet i de olika lärsituationerna.

Att skapa flexibilitet och kunna ställa om och anpassa sig till olika lärsituationer och individer ställer högre krav än de som initialt fanns på plats när Hyllievångskolan utformades. En inredningsarkitekts roll blir på så sätt än mer viktig i länken mellan verksamhet och byggnad.

Foto:Kentaroo Tryman

Analys Skolgården

RESULTAT / ANALYS

Skolgården

Hyllievångsskolans utemiljö erbjuder en rik variation av aktiviteter och möjligheter för lek, vila och rörelse. Barnen kan välja mellan att spela sport, vistas i lekområden eller använda olika lekredskap, såsom rullskridskor och andra föremål. Gungorna är särskilt populära bland de yngre barnen, medan fotbollsplanen ständigt används, främst av de äldre eleverna. Sittplatser är många, men det finns ett stort behov av skyddade områden som erbjuder skydd mot både regn och sol.

Skolgårdens utformning gör det dock utmanande för vuxna att övervaka vissa områden, särskilt de som ligger runt hörn, såsom skateområdet, eller i dolda platser, som labyrintbuskarna och området bakom kullen. Detta begränsar användningen av dessa platser, eftersom barnens tillgång till dem ofta är beroende av vuxennärvaro.

Favoritplatserna utomhus för de yngsta eleverna är kullen och buskarna bakom kullen. Där kan de gömma sig, vilket uppskattas inte bara för lekens skull, utan för att det inte finns något sol- eller regnskydd överhuvudtaget på skolgården och de söker skydd eller skugga. Barnen sitter till exempel också under pingisbordet, som har en kojliknande känsla. Barnen använder det mer som koja än för att spela pingis.

Det finns en tydlig känsla av ägarskap över gården vilket märks på flera sätt, till exempel har barn dekorerat vissa staket med textilier och utsett olika områden för specifika aktiviteter, såsom cheerleading eller vila.

Vattenlek är också en viktig del av skolgården. Dess utformning möjliggör flera platser för vattenlek, inklusive en bäck av uppsamlat dagvatten från byggnaden till trädgårdens vattenränna, där båda platserna är utrustade med lekmaterial som är redo att användas.

Ett stort område är avsett för sandlek, men detta är inte lika populärt bland eleverna. Många uttrycker att sandlek gör dem smutsiga och att sanden sprids överallt.

> Barnen har till och med hittat olika användningsområden och syften för oväntade platser, såsom att en ihålig handledare i stål används som ett "skvallerrör". Ett barn står vid ena änden av röret medan ett annat barn vid den motsatta änden viskar något, vilket "aktiverar" skvallerröret.
>
> Om skolgården

RESULTAT / ANALYS

Fotbollsplanen framstår som en ambivalent plats där både trygghet och otrygghet präglar miljön, med en blandning av roliga aktiviteter, men också bråk och konflikter. Fotbollsplanen är populär bland äldre elever. Fotbollsplanen ses som särskilt speciell för dem, och enligt deras egna ord säger de:

"Vi kan göra mycket mer än bara spela fotboll. Den är stor så alla får plats att vara med. Där kan man vara sig själv."

Majoriteten av bråken mellan elever uppstår vid utgången till skolgården. Barnen förklarade att trängseln, då de inte tillåts vänta inomhus och alla strömmar ut eller in samtidigt, ofta är orsaken till detta.

Skolgården känns numera för liten för det ökade antalet elever. Lärarna anser att fler grönområden eller en utbyggnad av skolgården skulle vara fördelaktigt för att bättre tillgodose elevernas behov.

Trots att det inte finns något staket runt skolgården, vilket både har sina fördelar och nackdelar, använder fritids och eleverna det närliggande kommunala området flitigt och det är trevligt att det är tillgängligt för alla.

Behov av rörelse inne och ute:

Behovet av rörelse är stort hos barn. Kulturen har länge varit att spring och rörelse tillhör raster och lek i utemiljön. Forskning visar däremot på fantastiska vinster i form av fokus på lektioner och hjärnans möjlighet till koncentration med längre uthållighet med hjälp av bara några minuters pulshöjande rörelse. Eleverna själva har nära till att se möjligheter att använda den fysiska miljön även inne i byggnaden till att utmana kroppen i rörelse på olika sätt. Här visar en av eleverna ett alternativt sätt att ta sig upp för trappan. Dock var eleven inte sen med att förklara att handledaren fått bytas ett antal gånger på grund av att de använt den för att klättra. Detta visar på att vi behöver planera våra byggnader mer robust och tålig för rörelse även inne.

Slutligen, beträffande användningen av byggnaden under loven, har lärarna haft positiva erfarenheter. Teman som disco, halloween och Harry Potter har varit populära och skapat en avslappnad atmosfär där både elever och lärare känner sig fria och avslappnade. Detta ger en positiv bild av skolmiljön och dess verksamhet.

> *Sinnena hjälper oss att förstärka upplevelse och kunskaper vilket hjälper oss att få kunskaper att fastna i hjärnan.*

Per Olof Nilsson, Chalmers

Verktygens påverkan

I analysen av framkomna resultat, sammanfattar vi vilka verktyg vi har kunnat se tydliga indikationer som lägger grunden för eller förstärker trygghet.

Utifrån den tillgängliga lärmiljötriangeln och Hyllievångskolans förutsättningar, visualiserade vi, vem som bär ansvar eller påverkar respektive verktyg. Här är några exempel:

Trygghet i matsalen påverkas lika mycket av rummet, den sociala kontexten och pedagogernas ledarskap.

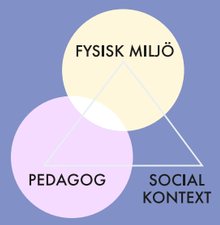

Tryggheten i trapporna är beroende av dess utformning och hur verksamheten organiserar flödet.

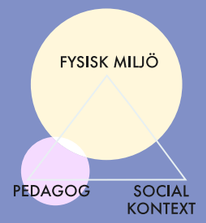

Klimatet i rummet styrs av den tekniska funktionen där verksamheten har möjligheten att reglera klimatet till viss del.

I studien har vi även omvärderat hierarkin mellan verktygen och även sett synergier och likheter mellan vissa. Nedan presenteras verktygen därför i en ny ordning grundat på de resultat som denna fallstudie bidragit till.

För att ytterligare beskriva vilka verktyg som har stor påverkan har vi valt att illustrera varje verktyg enligt tillgänglighetsmodellen utifrån vilken av de tre faktorerna som väger tyngst. Det ger en indikation på när arkitekten eller den som designar rummet kan påverka, när pedagogen bär det större ansvaret eller när den sociala situationen behöver ha goda förutsättningar. Tillgänglighetstriangeln visar även på vår analys gällande vilka verktyg som är viktiga för upplevelsen av trygghet.

Hjärnans kapacitet

Ansvariga:

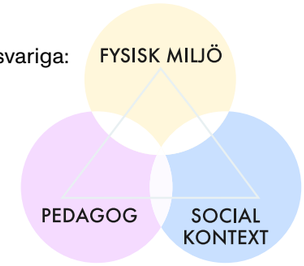

Efter att vi hade publicerat vår första rapport kring “verktyg för framtidens lärmiljöer” har vi i dialog med Ulrika Wahlqvist på Hjärnberikad kommit till slutsatsen att verktyget Hjärnsmart miljö är ett resultat av att arbeta med flera faktorer i den fysiska miljön. Likt tillgänglighetsmodellen är det ett givet samspel mellan arkitekturen, pedagoger och den sociala situationen. Idag vet vi mycket mer om hur vår hjärna påverkas och stimuleras av den fysiska miljön. Därför lyfter vi fram Hjärnsmart som överordnat begrepp för att arbeta med fysisk lärmiljö.

Rudedammgatans förskola, Foto: Carl Ander & Kalle Sanner

ARKITEKTENS VERKTYG

Fysisk miljö

TOOL BOX

IDENTITET

STRUKTUR

FLEXIBILITET

RUM FÖR LÄRANDE

HÅLLBARHET

Struktur

Ansvariga:

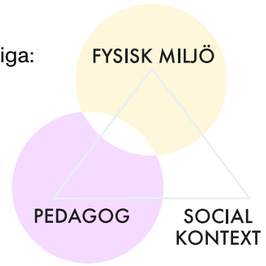

Hyllievångskolans struktur, tydlighet och samband mellan olika rumsfunktioner underlättar förståelsen för hur byggnadens flöden fungerar, hur rummen ska användas och hur man orienterar sig i huset. Byggnadens huvudentré är tydligt gestaltad mot staden, som förstärks av en siktlinje genom byggnaden vidare ut mot skolgården. I intervjuer lyfts entrén som välkomnande, och närheten till administrationen i entréhallen framhålls som en viktig faktor för att stärka känslan av trygghet.

Entréhallen ger också en snabb överblick över byggnadens våningsplan och huvudsakliga rörelsemönster. Miljön upplevs därmed som begriplig, förutsägbar och tydlig – faktorer som enligt forskning bidrar till att individen känner kontroll över sin situation. Att veta hur man ska röra sig och ha god överblick skapar lugn och en viktig grund för trygghet i skolmiljön.

De flöden och strukturer som fungerar mindre väl i Hyllievångskolan är framför allt kopplade till matsalen. Många elever upplever den som otrygg och stressande, där brister i flödesplaneringen leder till otydlighet och trängsel. Detta skapar oro och hög ljudnivå, vilket ytterligare förstärks av otillräcklig akustisk dämpning – något som behandlas vidare i avsnittet om ljud.

Centraltrapporna är strategiskt placerade för att tydliggöra flödena, men de är för smala för att hantera de stora elevströmmarna vid raster. Utrymningstrapphusen har därför kommit att användas av verksamheten för att avlasta och styra flöden från de övre hemvisterna. Möjligheten till alternativa rörelsevägar och reträttvägar lyfts också som viktig för individens upplevelse av kontroll, då det ger möjlighet att undvika de mest intensiva flödena. Samtidigt innebär de centrala trappornas placering att ljud sprids när flödet är som störst.

Överblickbarhet är en central del av begreppet struktur. Generellt har de flesta rum god överblickbarhet, med transparens mellan olika funktioner. Det stora gemensamma kapprummet lyfts dock som svårt att överblicka, trots dess öppna karaktär och låga inredning. En möjlig förklaring är att rummets storlek gör det svårt för en enskild person att få full kontroll över situationen.

Även om skolgården inte ingår i denna rapport, lyfts skateparken som ett exempel på en svåröverblickbar miljö. Dess placering runt ett hörn gör att verksamheten har begränsad insyn, vilket innebär att fri lek inte tillåts där under raster. I stället används ytan enbart vid schemalagda aktiviteter med vuxennärvaro.

Foto: Helene Toresdotter

Identitet

Ansvariga:

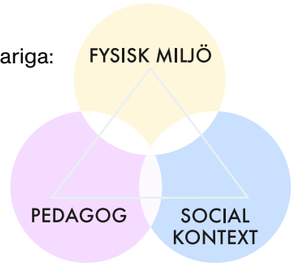

Både bland de vuxna som arbetar på skolan och barnen är det många som har pratat och beskrivit skolan med stolthet. Många nämner även dess unika karaktär i gestaltning. De kan tydligt beskriva att gestaltningen skiljer sig mycket från andra skolor. Denna unika karaktär med sin böjda form stärker dess identitet tillsammans med den positiva kultur som skolan byggt under åren. En sådan kultur är upplevelsen att få möjligheten att vara sig själv och att eleverna uppmuntras till självständighet. Många beskriver en känsla av att känna sig välkommen och att miljön både i och utanför skolan känns påkostad. Barnen upplever att de är privilegierade vilket i sin tur bidrar till den stolthet man känner inför sin skola. Att känna stolthet och längta till skolan ser vi som en stark faktor som bidrar till att skapa trygghet.

Foto:Kentaroo Tryman

Flexibilitet
Variation

Ansvariga:

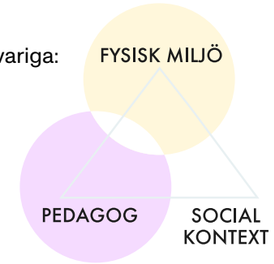

Verktyget flexibilitet som ingår i de övergripande verktygen för fysisk lärmiljö byter namn till Variation då vi i dialog med bland annat verksamhetsutvecklare inom skolan samt fördjupning i denna studie sett att variation är ett bättre beskrivande begrepp för vad som skapar flexibilitet i lärmiljön. Det handlar om möjligheten att kunna svara upp till olika behov antingen i det enskilda rummet eller sett till byggnadens sammansättning av rum av olika karaktär. I Hyllie är flexibiliteten främst uttryckt i variation av möjligheter i samma rum/rumslighet. Både observationer och gåturerna visade på att många av skolans lokaler används på många olika sätt. I intervjuerna har vi sett att verksamheten själv lyfter fram Hyllie som en bra plats för möjlighet att hitta platser för den givna situationen.

I den inledande arkitekttävlingen för Hyllievångskolan, var även mottot för byggnaden “en plats för alla” utifrån att skapa en skola med en tillgänglig lärmiljö för varje individs behov. När miljön svarar upp på den enskilda individens behov utan friktion i övergångar skapar detta en grundtrygghet hos eleven. Denna variation skapas olika karaktärer och funktioner av lärmiljöer och senare hur de särskiljer sig med hjälp av förstärkning av de verktyg som påverkar våra sinnen och känslor. Det vi kunnat se utifrån hur skolan brukats av två organisationer är att variationen som byggnaden haft att erbjuda inte nyttjades i samma grad av den första verksamheten som var bunden till ett mer traditionellt arbetssätt där endast hemklassrummen användes som lärmiljö. Här blev istället pedagogens roll än mer viktig för att svara upp till mot den enskildes behov. För den verksamhet som bedrivs i skolan idag kan både lärare och elever tydligt beskriva olika aktiviteter i samtliga rum och en större benägenhet att exempelvis nyttja hemvisttorgen som en stödjande kompletterande lärmiljö. Mer om detta under Arkitektens verktyg Lärmiljöer.

Rum för lärande

Ansvariga:

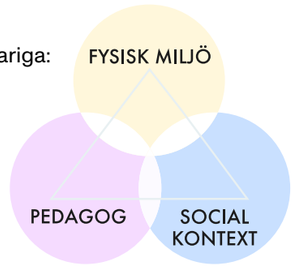

Torgen i hemvisterna lyftes av barn såväl som vuxna att de gav möjlighet till många olika aktiviteter.

Att kunna möta barnet/eleven utifrån dess unika behov utan större ansträngning, eller anpassa efter lärsituationens behov med en tillgänglig lärmiljö ger goda möjligheter till trygghetskapande såväl i undervisningssituationer men även i sociala sammanhang.

Hållbarhet

Ansvariga:

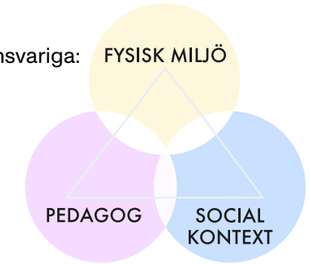

Begreppet hållbarhet innefattar mycket mer än bara byggnadens och inredningens belastning på miljön. Det som framkommit i fallstudien är vikten av materialval som klarar av högt slitage och som både är förvaltningsvänliga och lätta att underhålla. Av de ytor som lyftes fram som otrygga framkom toaletterna som den enskilt största miljön som barnen upplevde som otrygga. Likaså duscharna och omklädningen. Främsta orsaken var att toaletterna upplevdes smutsiga men även att låsen krånglade så barnen kände sig osäkra i en utsatt situation. Ett annat mått på hållbarhet i designen är användbarhet av rummen över tid och behovet att inte bygga överyta som inte används av verksamheten. Här kommer kapprumsdesignen åter upp som reflektion av både våra observationer men även vad pedagoger och lärare har lyft. Det vi har kunnat se är överdimensioneringen av kapprummen samt felprogrammering från arkitektens sida då vistelseytor tillskapats i dessa utrymmen som barnen inte har lov att vistas på då all rastaktivitet skall ske utomhus. Hade utformningen av Hyllie skett i samråd med verksamheten hade kapprummen utformats annorlunda.

ARKITEKTENS VERKTYG

Lärsituationer

TOOL BOX

ID-LÄRSITUATIONER

SOCIALT SAMSPEL

DOKUMENTATION

SKAPANDE

NATUR

Foto: Helene Toresdotter

VERKTYGENS PÅVERKAN

Identifikation lärsituationer

Ansvariga:

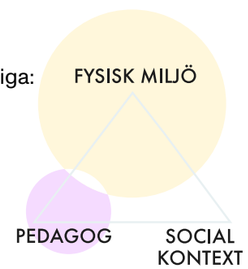

Identifikation som verktyg handlar mer om designprocess än som en parameter i den fysiska miljön och har därför inte gått att bedöma. I processen vid framtagande av Hyllievång låg tävlingsprogrammet och arkitektens egna rerefensramar som grund. I framtagande av förslag och systemhandling involverades representant från grundskoleförvatlningen som belyste behov och var kravställande på det slutliga resultatet. Identifikation av lärmiljöer har därför inte använts som designverkyg i framtagandet.

Socialt samspel

Ansvariga:

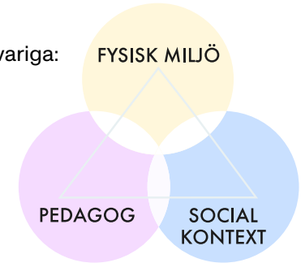

Som det tredje benet i tillgängliga lärmiljö är sociala strukturer. Både i våra observationer och i kartläggningen och frågematerialet har vi därför särskilt valt att studera var och hur de sociala samspelen sker i Hyllievångskolan. Även genom att fråga och studera konflikter har det gett oss en klarare bild av trygga och otrygga platser i och utanför skolan. Vi har kunnat iaktta var eleverna trivs att samlas i grupp som exempelvis gradängerna i kapprummet, nischerna i entrén, soffgrupperna i torgen i hemvisterna.
Gymnastiken, hemkunskap, slöjd, musiksalen är salar som lyft upp positivt och kopplar starkt till relationen till pedagogen.
Det sociala samspelet är särskilt tydligt i utemiljön där platserna vid gungorna, fotbollsplanen och kullen är naturliga samlingspunkter för flera barn och där de genom leken utmanar varandra. Se tidigare beskrivning av utemiljön i “Analys av skolgården”. Samtidigt kunde även de platser där barnen gillade att samlas även leda till konflikter. Ett sådant exempel var fotbollsplanen eller kapprummen som arkitekten medvetet utformat för social vistelse men där lärarna inte tillät barnen att vistas under sin rast då eleverna skall ha rast utomhus. Detta bidrog till konflikt mellan barn och vuxna där det ofta blev diskussion. Likaså påtalade barnen att det lätt kunde bli bråkigt i kapprummen samtidigt som de nämnde att gradängerna i samma rum var en bra plats för att lösa konflikter på.

Dokumentation

Ansvariga:

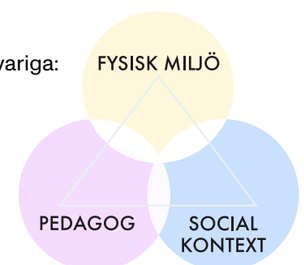

I huvudentrén utformades specifikt platser för dokumentation (utställning av elevarbeten). Ytorna användes till viss del men finns möjlighet att verksamheten kan ta för sig mer genom att våga sätta upp dokumentation även på boaseringsytorna i kommunikationstråken. Ett fint exempel var slöjdsalarnas fönster ut mot staden som var väldekorerade med projekt som eleverna hade skapat.

Illustration: Ingrid Nilsson

Skapande

Ansvariga:

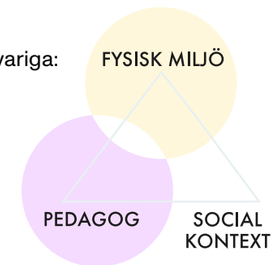

Samtliga gemensamma skapande ämnen är samlade i entréplanet väl synliga ut mot staden och lättillgängliga inne i byggnaden. Hemkunskap och slöjd var några av de rum som barnen själva valt ut som trygga rum. Aktiviteten som sker i rummet är en stark orsak till att detta benämns som en trygg plats och i vissa fall även det förtroende man har för läraren som håller i det ämnet. I Hyllie utformades klassrummen även mer traditionellt med ett mindre pentry med vatten vilket bidrar till att kunna arbeta tvärvetenskapligt mellan teoretiska ämnen och konstnärliga ämnen. Detta går även att samordna i torgen som mångt och mycket används för skapande verksamhet under de timmar då fritidsverksamheten nyttjar ytorna. Då antalet elever i skolan nått sin maxgräns hade bildsalen även fått fungera som klassrum varpå bildläraren istället tog bildundervisningen till respektive klass- och hemrum. Samspelet mellan bildläraren och skoleleverna var extra starkt och det fanns ett stort engagemang som bidrog till att alla elever gavs möjlighet till att uttrycka sig via skapande.

Natur

Ansvariga:

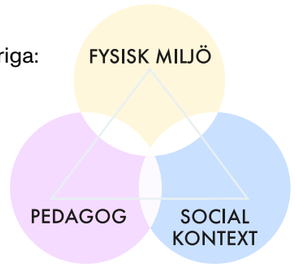

Gården, ritad av Swecos landskapsarkitekter, utgår från ett koncept inspirerat av jordbrukslandskapets lapptäcke av olika rum och funktioner. Den upplevs av många som sinnrik och erbjuder goda möjligheter till både utforskande och motoriska utmaningar. Den intilliggande parken är dessutom en stor tillgång, både som utflyktsmål och för pedagogiska aktiviteter.

Oavsett utformning och val av lekredskap ser vi att barnens kreativitet alltid tar plats och skapar nya lekar. Ihåliga handledare i stål blir till exempel “skvallerrör”, och upptrampade stigar i buskage utvecklas till labyrinter. Den medvetna placeringen av byggnaden, där exempelvis biblioteket vetter mot gården, skapar visuella samband som gör att utemiljön även bidrar till stimulans i den inre miljön.

Det är viktigt att inte designa bort den fria leken i arbetet med den fysiska miljön. I ett socialt sammanhang öppnar naturnära miljöer upp för barnens egen fantasi och förmåga att skapa nya lekar.

Foto: Helene Toresdotter

VERKTYGENS PÅVERKAN

ARKITEKTENS VERKTYG

Känslor
Sinnen
Kroppen

TOOL BOX

MATERIAL

LJUS

FÄRG

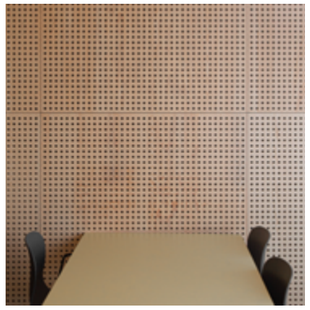

LJUD

DOFT

KLIMAT

RÖRELSE

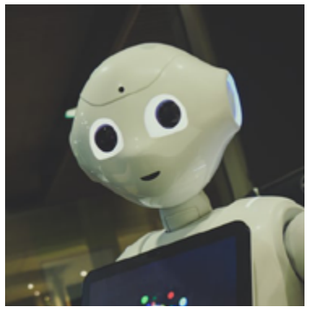

DIGITALA VERKTYG

ÅTERHÄMTNING

Rörelse

Ansvariga:

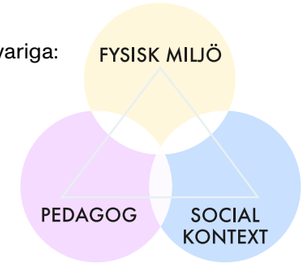

Kopplar till natur, lek och hur strukturen i byggnaden är tillåtande för rörelse och utmanar eleverna. Möjlighet till miljöer som bidrar till rörelse bidrar till att öka fokus i lärandet. När det gäller rörelsens koppling till trygghet finns tydliga tecken på att fysisk aktivitet bidrar till välmående. Rörelse skulle även kunna innefatta bus eller lek. I observationer kunde vi se ett stort behov hos många elever att utmanas i rörelse.
I utemiljön finns många aktiviteter som fyller det behovet. Vi kunde även iaktta flertal händelser inomhus där barnen tog sig an byggnaden för att utmanas i rörelse och motorik. I kapprummet lockade möblerna till att leka inte nudda mark. Handledarna till utrymningstrapporna blev utmanade sätt att ta sig upp för trappan genom att gå på handledarna istället för trappan. Detta är ett exempel på utmaningar som inte går att förutse i detaljprojekteringen och i detta fall hade handledarna fått bytas ut vid ett flertal tillfällen då de inte klarar belastningen. Men visar också att just trappor skulle kunna utformas på nya sätt för att utmana eleverna att röra sig upp eller ner på alternativa sätt.

Material
Ljus
Färg

Ansvariga:

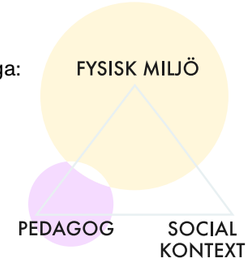

Arkitektens vision var att material och färg skulle förstärka lekfullheten i miljön för att möta barnen/eleven i sin sinnesstämning. I gåturerna beskriver eleverna mycket väl de material som omger dem och hur det får dem att känna. Bland annat beskriver de den mjuka textilmattor i fritidsrummet och vilka möblerna de föredrog. Variation av ljus lyfts fram både av lärare och eleverna som något positivt och som en stark faktor att påverka rummets karaktär och ger möjlighet till anpassning till barnens sinnesstämning. Behovet av dagsljus lyftes också fram där barnen uttryckt den härliga känslan i biblioteket med dess stora glaspartier.

Foto: Kentaroo Tryman

Hultskolan, Göteborg. Foto: Carl Ander & Kalle Sanner.

Ljud

Ansvariga:

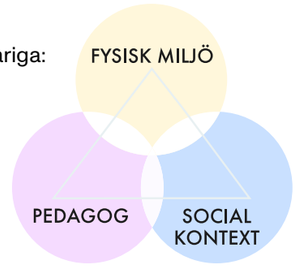

Akustikens betydelse lyftes av majoriteten där matsalens ljudvolym bidrog till stress och obehag medan biblioteket som trygg plats beskrevs som tyst och lugn och möjlighet till återhämtning.

Hur barnen uppfattade rumsakustik är starkt sammankopplat med de rum som de upplevde otrygga som omklädningsrummet.

Doft
Klimat

Ansvariga:

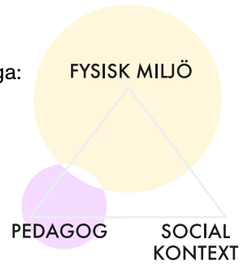

Klimatet i fritidsrummet beskrivs av eleverna på gåturerna som obehagligt och alldeles för varmt på grund av att de inte kunde reglera temperaturen. Rummet har även stora fönster och solavskärmningen är inte tillräckligt för att stänga ute värmen. Då skolan projekterades för passivhuskrav var det inte möjligt att ha öppningsbara fönster.

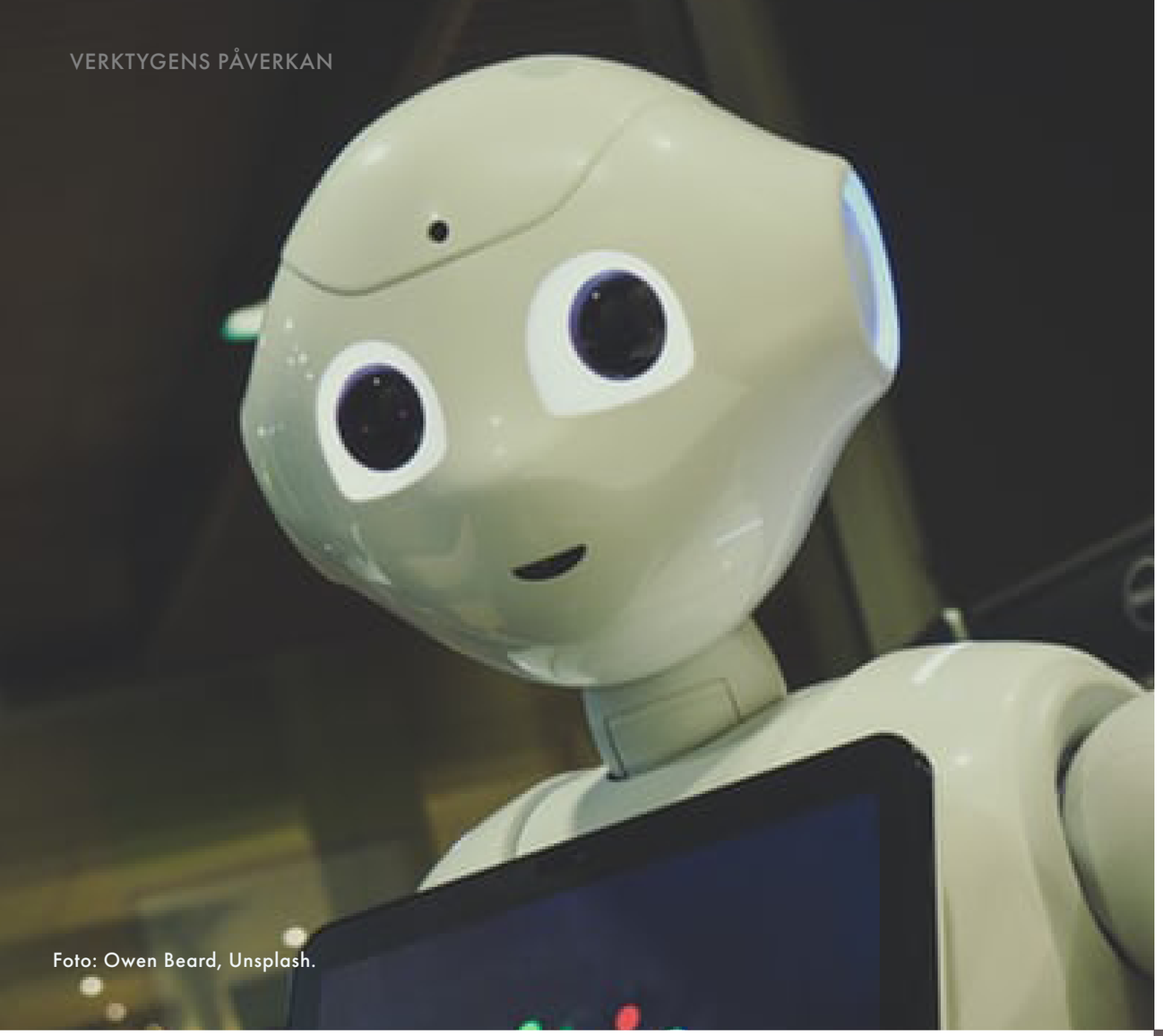

Foto: Owen Beard, Unsplash.

Digitala verktyg
Teknologi
Smarta rum

Ansvariga:

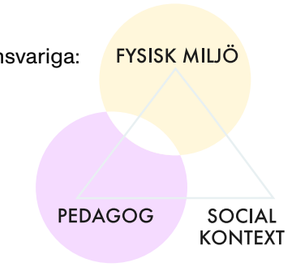

Digitala verktyg underlättar att skapa variation i rum och förstärka pedagogiken. Hyllievångskolan använder sig av traditionella whiteboards och projektor men eleverna har även tillgång till paddor/chromebook. Till digitala verktyg går det även att räkna in smarta rum där det höj- och sänkbara golvet för hoppgropen i idrotten kan räknas in som ett verktyg som ger barnen möjlighet att utmanas ytterligare i rörelse.

Återhämtning

Ansvariga:

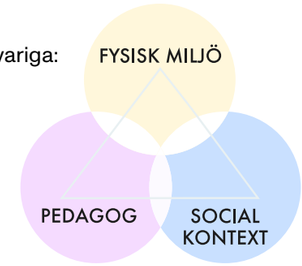

Återhämtning är det sista verktyget som skall göra oss påminda om hur vi skapar goda och tillgängliga skolmiljöer. Det höga antalet elever som känner oro, stress och koncentrationssvårigheter pekar tydligt på att platser för återhämtning bör vara ett naturligt inslag både i det egna klassrummet så väl som där de kopplar till stora öppna platser. På Hyllievångskolan har detta beaktats redan i designprocessen och det finns många vrår för att hitta retreatplatser i kontrast till de stora öppna rummen som exempelvis kapprum, entréhall, torgen. Att möjliggöra för lek kan även vara ett sätt att skapa återhämtning. Biblioteket beskrevs av både eleverna och lärarna som en plats för möjlighet till återhämtning tack vare rumsakustiken men även variationen av platser som skapats. Något som förvånade var Gråtplatsen som blev ett begrepp när frågan ställdes vart eleverna gick för att gråta. Ett gott exempel som ringar in platser man känner sig trygg på då man går dit när man är extra sårbar. Gråtplatsen ligger dessutom mitt i huset hjärta där det rör sig mycket folk men just i mötet mellan gradängen och trapporna bildas en liten klack som skapar en vrå i det stora sammanhanget. Eleverna beskrev även platsen som särskilt använd då även lärarna visste om platsen och kunde se när eleven behöver stöttning. Eleven sitter även skyddat samtidigt som den har överblick över vilka som kommer och går från entréplan ända upp till tredje plan.

Foto: Helene Toresdotter

Foto: Helene Toresdotter

Summering

Under denna fallstudie har vi sett vikten att utvärdera med flera olika metoder för att få så god bredd på indata som möjligt. Mängden information vi fått från både elever och vuxna under studien har bidragit till att vi kunnat se tydliga indikatorer på främst på vilka platser de funnit som trygga/otrygga men också gett oss en bredare förståelse om varför och vilka verktyg som bidrar till den upplevelsen.

Det vi även har kunnat se är en diskrepans mellan de vuxnas perspektiv och hur de uttrycker barnens upplevelse av miljön i kontrast till vad barnen själva berättar att de upplever.

Ett exempel är att oftast är de vuxnas perspektiv har tendens till att vara överbeskyddande och ser mer svårigheter och utmaningar i miljön. Barnens egna perspektiv färgas i stället av deras lust att ta sig an miljöer utan hinder och upplevs mer anpassningsbara. Detta konstaterande förstärker betydelsen av att involvera barnen oftare i designprocessen men även som i detta fall, göra utvärderingar av den byggda miljön utifrån barnens uppfattningar.

Vi har därför i denna summering valt att lyfta resultatet utifrån elevernas respektive de vuxnas perspektiv.

Var har vi hittat trygghet, och hur är arkitekturen ansvarig?

Avslutningsvis summerar vi som arkitekter de aktiva val som gjordes som bidrog till designen och vad vi idag tar med oss som lärdomar.

Det vi har kunnat notera i de platser barnen själva valt ut är att den fysiska miljön alltid är välskött och omhändertagen. Många av platserna såsom biblioteket är ombonat med mjuka material samt platsskapande med möjlighet att hitta alternativa miljöer i det stora. Även känna tillåtelsen att möblera om och omforma miljön är en stark faktor till att barnen bland annat nämner biblioteket som trygg miljö. Så betydelsen av variation är stor, både när det kommer till platsskapande, färgsättning, materialitet och ljus. Goda utblickar både utåt såväl inåt i byggnaden förstärker känslan av kontroll som i sin tur ökar upplevelsen av trygghet. En annan stark faktor är akustiken som varit återkommande i samtal med barnen, där miljöerna som lyfts som trygga oftast speglar rum med mycket ljuddämpning eller är platser längre bort från stimmiga öppna miljöer. Samtidigt har även stora platser utpekats som trygga och förvånande nog även platser som inte alltid kopplat till vuxennärvaro. Platser att dra sig undan på för privathet kan vara utmanande utifrån ett trygghetsperspektiv men som vi förstått under studien kopplar starkt till relationen och samspelet med vuxna. När eleverna känner förtroende från de vuxna och de vuxna litar på barnets intention förstärkt exempelvis undanskymda platser som skulle kunna upplevas otrygga som trygga. Exempel på detta var bland annat på golvet bakom en soffa i hemvisttorget. I bilduppgiften definierades i likaså platser i utemiljön platser som både upplevdes trygga respektive otrygga.

I utemiljön ser vi däremot möjligheter som engagerar till aktivitet i mycket högre grad än inomhusmiljön. Den ger även utrymme för den spontana leken på ett helt annat sätt än vad inomhusmiljön kan lyckas med. Under barnens skoldag ser vi den fria leken som den starkaste faktorn för både kreativitet och återhämtning.

TRYGGA PLATSER UTIFRÅN BARNENS PERSPEKTIV

Det vi kunnat se och uppleva på plats är att trygga miljöer definieras av rum och platser där barnen upplever att:

Det goda sociala samspelet förstärks
De får möjlighet att vara sig själva
De kan vistas i privathet och samtidigt känna närhet av vuxen
Där de själva kan påverka det fysiska rummet
Det inger lugn och återhämtning
De ges möjlighet att fokusera

Barnens perspektiv kontra vuxnas barnperspektiv

och hur kan de samexistera handlar helt om det förtroende

som ges mellan vuxen och barn.

TRYGGA PLATSER UTIFRÅN VUXENPERSPEKTIVET

God orientering
Platser med god överblickbarhet
Flöden som förhindrar trängsel och konflikter
Korta förflyttningar för yngre barn
Platser med hög vuxennärvaro
Flexibel miljö som går att anpassa till individens behov
Flexibel miljö som stöttar olika lärsituationer
Platser som aktiverar samtliga barn och där det inte uppstår väntetid
Platser med låg distraktion.

När de vuxna beskriver trygga miljöer beskriver de oftast platser där de utifrån sitt eget perspektiv förstärker möjligheten att ha kontroll och stärka den upplevda känslan av trygghet. Viktigt att förstå att de vuxnas behov att ha överblick främst handlar om att förebygga konflikter samtidigt som barnens behov av avskildhet och rätt att tro på sin egen förmåga är en starkare faktor för upplevd trygghet än enbart vuxennärvaro. I planeringen av den fysiska miljön behöver vi därför skapa fler platser där barnen kan dra sig undan i närhet av vuxna. Även de vuxna lyfter biblioteket som ett gott exempel där de beskriver möjligheten till utblick mot gård och inblick i det centrala rummet och den goda relationen mellan barnen och bibliotekarien. De talar även mycket gott om byggnadens arkitekturen som bidragande faktor till att många pekat ut detta som favoritrummet i skolan med sin välvda form och högt i tak med mycket ljusinsläpp. De vuxna framhåller vikten av variation i möblering med möjlighet till olika lässtationer och nämner även att barnen fått sätta sin prägel på rummet med dekorationer av egna verk. Den dämpande akustiken i kontrast till det stora rummet nämns också av barnen. Ägandeskapet är tydligt på så sätt att vuxna inte tillåts nyttja biblioteket på rast även om flertal hade önskat en plats likt biblioteket som frizon och återhämtning under lärardagen.

Var har vi hittat otrygghet, och hur är arkitekturen ansvarig?

Främst i observationer har vi kunnat identifiera kapprummet som en plats som bidrar till konflikter inte bara mellan barn utan även mellan barn och vuxna. Förbudsregler att inte få vistas inne skapar flera konflikter mellan barn och vuxen vilket även nämns i intervjuerna.

Rum som återkommer som barnen själva identifierat som otrygga platser är toaletter och omklädningsrum. Barnen beskriver bland annat trängsel och konflikter som därav uppstår mellan årskurserna vid ombyte. De lyfter även insyn till duschar och att de är få i antal vilket genererar väntetid. Det är brist på förvaring och miljön beskrivs som kal och smutsig.

De lyfter även matsalen som otrygg miljö som är stressande. Sittningarna är korta och ljudvolymen är hög. Trångt när man ska köa till mat och det uppstår lätt krockar i flödena mellan mathämtning, diskinlämning och dryck- och bröd-station.
I intervju med både lärare och ledning, uppkom flera synpunkter på lokalerna där man upplevde att ytorna var för små eller flödena inte fungerade för de elevantal som finns i skolan nu. Även att ytorna var felfördelade med platser som inte var aktiverade eller tomma.

Kritik mot matsalen återkommer, där flödet hade kunnat förbättras genom att de olika stationerna studerats mer ingående utifrån deras placering. Önskemål att skapa fler rumsligheter/avskärmning både utifrån matro men även för att dämpa bullret. De insåg även dilemmat att matsalen idag inte bara används som matsal utan samtidigt ska ha flexibilitet att fungera för eftermiddagsfritids och möjlighet till mötesplats för personal på planeringsdagar. Just nu upplevde de inte att rummet uppfyllde kraven på någon av funktionerna.

Lärarna talade även om vissa klassrum vars form begränsade möjligheten både att se tavlan men även begränsade möjligheten att ommöblera för olika lärsituationer på grund av alla dörrar som kopplade mot rummet. Pentryts placering och starka kulörsättningen i vissa klassrum upplevdes skapa för mycket stimuli när de skulle fokusera mot tavlan.

Kapprummets form uppfattades inte heller överblickbart trots att vuxennärvaro låg nära till hands både vid det intilliggande personalrummet och vaktmästeriet i andra änden av kapprummet. Ytan upplevde de även som för stor med uppmaning till mycket spring och rörelse och hade hellre sett att den hade fördelats på annat sätt.

Distraktion och visuellt buller nämndes som en faktor till otrygghet av de vuxna. Hyllievångskolan har utformats med många rum där det är uppglasat intill dörr mellan både klassrum, hemvisttorg, klassrum och grupprum och de upplevde att många barn hade svårt att hantera detta med sämre fokus som följd. Samtidigt som de såg en fördel att kunna ha överblick. Framför allt mellan klassrum och grupprum men många som arbetade med torget som en närlärmiljö ansåg ändå att glas mellan klassrum och torg var en fördel.

I utemiljön kommenterades placeringen av skateparken. Den är attraktiv för barnen men bakom ett hörn på skolgården och därav personalkrävande. Detta med resultat att barnen inte får fri tillgång till den under skoltid. Den ligger även för nära vägen. Att vald placering gjordes främst för interaktion med staden för nyttjande på kvällar och helger resonerades att den förmodligen hade använts av staden lika mycket även placerad närmare skolgård.

OTRYGGA PLATSER UTIFRÅN BARNENS PERSPEKTIV

Där de känner att de upplever:

Platser med många förbudsregler som begränsar
Platser där barnen inte kan påverka/bestämma sin miljö
Platser som upplevs bullriga
Platser som gör det svårt att fokusera
Platser där det inte ges möjlighet att dra sig undan
Platser som upplevs kala, smutsiga och hårda
Platser med trasiga möbler, funktioner såsom lås m.m.
Platser som är trånga

OTRYGGA PLATSER UTIFRÅN VUXENPERSPEKTIVET

Platser som är stora och öppna där många vistas samtidigt
Platser som inte bidrar till socialt samspel, som exkluderar
Platser som innebär mycket väntan
Platser som saknar trygga vuxna
Platser med flöden som krockar

Arkitektens lärdomar

Denna fallstudie har genererat flera viktiga insikter kring arkitektens roll och tydliggjort betydelsen av medveten design. Centralt är samspelet mellan byggnad och inre miljö. Vi har tidigare betonat vikten av en tät dialog mellan verksamhet, inredningsarkitekter och arkitekter för att säkerställa rummens funktionalitet. Lika avgörande är val av hållbara material och inredning som tål slitage och åldras med värdighet, vilket bidrar till en mer omhändertagen och långsiktigt hållbar miljö.

Arkitektens roll i tidiga skeden blir särskilt tydlig när planlösningen formas utifrån prioriteringar. I arbetet med Hyllievång har fokus legat på byggnadens identitet genom form och upplevelse, där tävlingens kärna var att skapa ett centralrum med plats för alla. Detta prioriteringsval påverkade ytfördelningen, vilket innebar att andra delar av skolan fick mindre utrymme.

Ett tydligt exempel är omklädningsrummen, som identifierats som otrygga miljöer. Dessa påverkades av planlösningens effektivisering, där begränsade ytor reducerade både antalet duschar och omsorgen i material och gestaltning. Detta förstärkte känslan av otrygghet i en redan utsatt situation.

Byggnadens krökta form, som är bärande för dess möte med staden, har också påverkat flexibiliteten i de enskilda rummen. Klassrummen är generösa i storlek (63–65 kvm), men deras avlånga form – en direkt konsekvens av byggnadens geometri – begränsar möblerbarheten och sikten mot tavlan. Idag vet vi att mer kvadratiska klassrum ger bättre flexibilitet och närhet mellan elev och pedagog.

På liknande sätt försvårar kapprummens krökta form överblickbarheten. Trots intentioner att stärka vuxennärvaron genom strategisk placering av personalutrymmen uppstår här konflikter mellan form och funktion.

Samtidigt är den krökta formen en stark identitetsbärare och har bidragit till en tydlig stolthet hos både elever och personal. En viktig lärdom är behovet av tidig samverkan med inredningsarkitekt för att noggrant studera exempelvis klassrum och dörrplaceringar.

Flera identifierade brister har uppstått i mötet mellan kraven för säkerhet och funktion. Brandkrav, såsom krav på utrymning via bakre dörrar, påverkar möblerbarheten i klassrummen negativt. I dialog med verksamheten fanns samtidigt önskemål om ökad samverkan mellan klasser, vilket resulterade i pardörrar mellan rum. I kombination med dörrar till grupprum blev klassrummen dock svåra att möblera och mindre flexibla. Dessutom uppnådde dubbeldörrarna inte samma ljudklassning som enkeldörrar.

Även terrassen påverkades av säkerhetskrav, där fast monterad möblering krävdes för att förhindra olyckor. Placering och utformning hade behövt studeras mer noggrant, då nuvarande lösning begränsar flexibiliteten. Samtidigt förbises att spaljéer för odling utgjorde en säkerhetsrisk genom att möjliggöra klättring upp på taket. Idag är terrasserna låsta och används endast under kontrollerade former, vilket innebär att de inte fungerar som den pedagogiska resurs de ursprungligen var tänkta att vara.

Matsalen lyfts av både elever och pedagoger som en stökig och stressig miljö. Den främsta orsaken är brister i flödesplaneringen, särskilt kopplat till stationernas placering. Behovet av fler rumsliga avgränsningar för ökad matro är tydligt. Om en verksamhetsprocess funnits parallellt med projekteringen hade behovet av samnyttjande kunnat identifieras tidigare.

Matsalen hade då kunnat utformas för flera funktioner, såsom fritidsverksamhet och personalmöten, vilket även hade skapat fler rumsligheter och en bättre akustisk miljö.

Trots goda resultat i ljudmätningar finns flera akustiska utmaningar i skolan. Stora volymer genererar komplexa ljudmiljöer, vilket exempelvis märks i den centrala trappan där ljud sprids mellan våningsplan. Detta har lett till att vissa ytor undviks, trots potential att fungera som närlärmiljöer.

Skolan dimensionerades för tre parallellklasser per årskurs, men vid besöket hade elevantalet nått maxkapacitet. Ledningen lyfter särskilt bristen på administrativa lokaler. Konferensrum används idag för elevhälsa och andra funktioner. I vissa årskurser finns fyra paralleller, vilket lett till att specialsalar tagits i anspråk. Samtidigt visar lösningen med pentryn i klassrum en flexibilitet som möjliggör alternativa undervisningsformer.

Analysen visar att många av de identifierade bristerna har sin grund i tidiga beslut kring struktur och flöden. För att skapa trygga skolmiljöer krävs en högre medvetenhet i programmeringen av de inre miljöerna och en starkare koppling mellan byggnadens övergripande koncept och dess rumsliga funktioner.

Samtidigt är Hyllievångskolan i många avseenden en framgång. Elever och personal vittnar om en positiv skolmiljö där stolthet och starka sociala relationer bidrar till en trygg kultur. Arkitekturen fungerar här som ett tredje ben i den tillgängliga lärmiljön, genom en konsekvent och medveten gestaltning baserad på identitet, struktur, variation och material.

Åtta år efter invigningen är skolan fortsatt mycket efterfrågad, både genom högt söktryck och återkommande internationella studiebesök. Tävlingens motto, ”en plats för alla”, har i stor utsträckning bekräftats genom de elever vi mötte under hösten 2023.

Slutgiltiga insikter

nr 1 byggnadens identitet, uttryck, materialval, form och färg har betydelse för stolthet och möjlighet att bygga kultur.

nr 2 många platser för återhämtning såsom vrår, krypin och gradänger .

nr 3 gott om grupprum för möjlighet till fokus och samarbete.

nr 4 rum med smart flexibilitet, idrottshallens öppningsbara golv med hoppgrop, musiksalen med utfällbar gradäng.

nr 5 yttre miljön är aktivitetsbaserad med många valmöjligheter till lek och aktivitet.

nr 6 skolan är en plats i staden och delar med sig .

nr 7 bibliotekets centrala placering som hjärta i byggnaden gör det till en väl använd plats.

nr 8 variationen och kontrasterna i miljön som berikar alla sinnen.

"Studien syftar till att hitta evidens för vilka verktyg som gör skillnad för tryggare skolmiljöer som bidrar till det goda lärandet."

Hur användbara var metoderna?

När denna fallstudie gjordes hade vi två dagar sammanhållet för utvärdering på plats. Planeringen inför dessa dagar uppgick till över 80 timmar för två personer inklusive samordning med skolans personal för att rama in och utforma metoderna. En sådan utförlig utvärdering ges sällan utrymme möjlighet i ett normalt projektförfarande, där tid allt mer sällan räknas in i konsultens totalbudget eller tas med från beställaren som krav vid upphandling.

Rapportens syfte utöver att utreda hur tidigare framtagna verktyg påverkar elevernas upplevelse av trygghet, var även att hitta ett språk att enkelt kunna nå ut och få in elevernas tankar om sin egen miljö. Det vi har kunnat se är att samtliga metoder ger svar som varit tillräckligt intressanta för att kunna värdera byggnaden.

Styrkan med flera olika metoder

Framför allt har vi genom att vi användt flera olika metoder kunnat förstärka resultaten och ge oss en tydligare indikation på vad i miljön som gör skillnad. Så att kunna använda flera metoder parallellt är att rekommendera vid erfarenhetsåterföring eller studier av byggda miljöer. I vetenskapliga sammanhang kallas det för metodtriangulering.

Utifrån vetskapen att utvärderingar sällan utförs på grund av tidsbrist och resurser kommer här en kortare summering kring vilken metod vi sett varit mest användbar och där vi fått bra underlag för analys.

Metod Enkät hade fördelen med möjligheten att anpassa frågornas karaktär utifrån målgrupp och ålder. Den ger även möjligheten att fråga ett större antal samtidigt som individen får tid för egna reflektioner utan att behöva påverkas av andra kamrater som exempelvis vid gåturer eller gruppintervjuer där risk finns att några få färgar gruppen med sina tankar.

Metod Bilduppgiften blir än mer kommunikativ då elever både fått arbeta med bild och text för att beskriva sin miljö och rekommenderas om arkitekten själv inte kan utföra gåturer eller besöka platsen själv.

En möjlighet vi ser är att göra en enkät där det ingår uppgift att fotografera och beskriva otrygg/trygg plats. Verksamheten kan också ta del av och lära av resultatet och ta del av feedbacken på ett enkelt sätt. Fördelar med denna metod är att man får stor input, specifika svar och detaljer.

Gåturerna är berikande i processen och försärks av de andra metoderna för att fördjupa analysen.

Kvarstående frågor

Under Fallstudien väcktes även nya frågor som vi inte beaktat i den första rapporten. Den främsta frågan är behovet av miljöer som möjliggör barnens rätt till lek. Lek skulle kunna vara ett eget verktyg även om vi resonerat om detta kan ingå i rörelse eller återhämtning.

Även ett behov av egna platser där barnen ges rätt att göra till sina egna och skapa sina egna miljöer. De ger dem ett tydligare ansvar samtidigt som det bygger förtroende mellan barn, vuxen och miljön. Rätten till enskildhet uttrycks även som viktig för många barn och önskan om platser där detta uppfylls på ett tryggt sätt. Omklädningssituationen är ett sådant exempel som behöver utredas ytterligare för en tryggare miljö för barnet.

Verktyg för framtidens skola
Ljud
Ljus

Källor

RAPPORTER

Verktyg för utformning av framtidens skolmiljöer: https://www.lbfstiftelse.se/_files/ugd/f1209c_c371477154fe466a994f505fc69985ff.pdf publiserades 2020

Collaborative ReDesign with Schools: https://www.ncl.ac.uk/cored/ Collaborative ReDesign with Schools (CoReD)

Evaluering af Universet Udarbejdet af carlberg | christensen for Københavns Kommune, Børne- og Ungdomsforvaltningen: https://static1.squarespace.com/static/5e81c45030df6e33f132c5cf/t/5e8215637d4e8e3187b39373/1585583530328/Evaluering_Universet_2019_1.pdf

PUBLIKATIONER

Hofmann. (2014). Architecture is participation : Die Baupiloten - methods and projects.

De Laval, Suzanne (2014). Gåturer – metod för dialog och analys. Byggtjänst. Stockholm.

WEBB

Hyllievångskolan, Liljewall (2025) https://www.liljewall.se/projekt/hyllievangsskolan/ (Hämtad 2025-02-06)

HTTPS://WWW.HIG.SE/DOWNLOAD/18.3FE090C51836F177D77EEFE5/1668417231614/HIG_PUTS%20FOU-RAPPORT.PDF

HTTPS://STATIC1.SQUARESPACE.COM/STATIC/5E81C45030DF6E33F132C5CF/T/5E8215637D4E8E3187B39373/1585583530328/EVALUERING_UNIVERSET_2019_1.PDF

ARTIKLAR

"Funktionsprogram Flexiskola I Hyllie", Serviceförvaltning Stadsfastigheter Malmö 20121219
Specialpedagigiska myndigheten : https://www.spsm.se/stod-och-rad/skolutveckling/tillganglig-utbildning/tillganglighetsmodell/
”Så många elever i Malmö får inte plats i sina favoritskolor”, Sydsvenskan, 240322 text Olof Westerberg".

"Utvärdering och erfarenhetsåterföring i fysisk skolmiljö" utgiven av Ifous: https://ifous.se/ifous-fokuserar-pa-att-bygga-skola/ text av Suzanne de Laval, Anneli Frelin och Jan Grannäs"

SEMINARIER

Seminarium november 2023: Värdefull verktygslåda för utvärdering av lärmiljöer som stödjer kollaborativt lärande. CoReD - Collaborative ReDesign with Schools - "Getting together to change school space”. Föreläsare: doktor Pamela Woolner, Newcastle University, och professor Anneli Frelin, Högskolan i Gävle.

Seminarium Skolhusgruppen januari 2024: Autism Friendly Design Guide, föreläsare Magda Mustafa

Projektteam

PROJEKTLEDARE

Madeleine Nordenknekt, arkitekt, Liljewall

PROJEKTDELTAGARE

Eisel Miranda, barnkulturdesigner, Formkiosk
Linda Nilsson, inredningsarkitekt, Liljewall
Liselotte van Leeuwen, PhD Utvecklingspsykologi, föreläsare barnkulturdesign HDK-Valand
Elin Sezayesh, rektor, Hyllievångskolan
Emelie Eklund, bildlärare, Hyllievångskolan
Ranti Ekaputri, barnkulturdesigner

FOTO, ILLUSTRATIONER & GRAFISK FORM

Veera Kokko, Liljewall — Omslagsfoto
Eisel Miranda, Formkiosk — Illustrationer & workshopunderlag
Emma Karlsmark Elfstrand, Liljewall — Layout & grafisk form
Helen Toresdotter — Projektfoto Hyllievångsskolan,
Kentaroo Tryman — Projektfoto Hyllievångsskolan
Elever Hyllievångskolan — Foto Gåturer

Övriga foton, se bildtexter

Foto: Helen Toresdotter
L
B F
Form
Kiosk
lilje
wall